¶GEORGEI BENIGNI ORDINIS Minorum sacrarũ litterarum professoris ad illustrem atq; religiosum Epidaurinum seu Rhacusinum Senatum in librum de natura cęlestium spirituum quos angelos uocamus ꝓhoemium incipit foeliciter.

NGELICA DIGNITAS post Summam illã optimi uniuersorũ conditoris dei maiestatem patres conscripti Rhacusaneę ac Epidaurine siue (ut ego dicere soleo siluanę urbis Senatores amplissimi) omnium rerum dignitati & glorię prestarę censetur. Nihil namq; est aut esse potest sub maximo illo Deo nostro ĩtelligẽtiarũ natura dignius aut prestantius. Quandoquidem supernus opifex omnes suas in earũ productione uires, quę certo ĩmensę sunt, quasi emisisse uideatur. Tãtã igitur sumnorũ spirituum excellentiã, tãq; ingentem ipsorum prestantiã quum ipse mecũ sępius considerassem: eorumq; in nostrũ genus in nosq; mortales homines patrocinia: auxilia, munera, beneficiaq; q̃plurima iterum atq; iterũ cõtemplatus fuissem (Nihil quippe boni, nihil sancti, nihil comodi homines absq; angelorũ bonorum subsidio hac in uita obtinere queunt) primos labores, primasq; uigilias nostras ipsorum honori: atq; perpetuo apud mortales splendori addiximus: atq; dedicauimus: Speramus nẽpe eorum mira inuisibiliq; opitulatione, & hęc & ea quę deinceps, siue de diuinis, siue de humanis ceterisq; rebus scribere, aut litteris posteritati mandare decreuimus facile expedire, atq; utiliter simul, ac foeliciter perficere & consumare: circa quam profecto materiam & nos alias dum in florẽtissima urbe legeremus: quam animo mẽteq; semper gerimus: & singulari dilectione prosequimur: insudauimus, atq; plerosq; eximia eruditione uiros magnopere insudasse nouimus: uerum assidua amicorum discipulorumq; adhortatione ac precibus ultra causas superius enarratas quom diu fuissem fatigatus, tandem in uestrã gratiam (pretermissis omnium aliorum efflagitionibus) aggressus sum rem sane hominum cogitatu ne dum scriptu difficillimam, atq; ea quę subtiliter, accurateq; (dei optimi & sanctorum suffragio spirituum) excogitaueram, legentiũ animis satis aperte infundere curaui. Quicquid prisci illi gręci latiniq; theologi quicquid & iuniores, presertiũ Thomas ille angelicus cũ Alexandro & Bonauẽtura seraphico: hi. n. indocẽdo conueniunt: Et Ioannes sublimis dunsiensis studii Oxoniensis doctor unicus cũ Francisco landulfoq; & cęteris imitatoribus, Et solennis Henricis Gandauensis cum Godfredo de fontibus. Tres nanq; precipue iuniorũ theologorũ docendi uię: Quicquid inq̃ hac in re ab his omnibus egregie dictũ est hic reperies, pleraq; ab aliis intacta tractauimus, modos nouos: nouasq; opiniones addidimus, nouum dicendi genus secuti sumus, Et ea quę uix a doctissimis hominibus cogitatione attinguntur, exculta pro uiribus ingenii nostri ac illustrata oratione pene rudi quoque populo probabilia dedimus. Hęc itaq; quę nuper in uestra urbe: uestrisq; ut ita dixerim, auspiciis elucubrauimus: uestro etiam perpetuo honori tribuimus. Neq; id sane iniuria, prouocastis quippe animum meum beneficiis innumeris. Nunq̃ enim me illius humanitatis capiet obliuio: qua me profecto non in parua totius Italię atq; propria calamitate constitutum ut filium complexi estis: benigneq; susceptũ hospicio: liberaliter, ac mũnifice tractastis: atque quom filii locũ apud uos duntaxat expetiissẽ, patris ac preceptoris dignitatẽ summo cum honore ultro mihi detulistis. Equidem argentina totoq; illirico a Turcis occupato, puer admodum e manibus seuissimorũ hostium ereptus satis tenera ętate ad Italiam delatus sum, In qua & sapientię studio ut plurimum incubui (Nã & Parisii & in extrema Brittannia quã Angliã uocant theologię uacaui) Inde post tres fere & triginta annos partim inimicorũ acerbitate, partim cognatorum amore quom ignotam patriã repetiissem & extraneus essem fratribus meis, & filiis matris meę peregrinus: Vos me singulari amore estis prosecuti, Vos hospicio suscepistis

Vos agnouistis, uos beneficia cōtulistis: His mi hi, ut iam dixi, calcaria prebuistis, Et non mo do his, sed fide, magnificentia, magnanimita te, & frugalitate uestrę urbis pręclarissimorum ciuium, atq3 patrio quodam amore: Cuius qui dem uim maximam esse omnibus exploratū est. Natura eni3 incunabilis nostris afficimur, & lo ca diligere cogimur, in quibus pueri reptaui mus. Et quia nescio me ulli q̄ uobis obligatio rem. Multe profecto mihi cum principe, & ci uitate urbinatensi obligationes nec solum cū Fe derico illo aut Octauiano frate suo mercatelli comite uiro prudentissimo atq3 integerrimo Ve rum etiam cum hoc presenti Guido ubaldo cui diuinarū rerum primus alumnus atq3 minister fui: duce profecto in armis ferocissimo: Et ī grę ca latinaq3 lingua eruditissimo. Plurime cu3 do mo inclyta Medicum atq3 tota ciuitate florenti na: Sed uobiscum non minores, immo potius & maiores extant. Quadere uobis potissimu3 opus hoc, ueluti & omnia mea dicaui. Erit sane mu nus & uestrę nobilissimę ciuitati aptissimum, & studiis meis accomodatissimu3, mature Deo du ce & aliud de rebus moralibus, atq3 ad ciuile re gimen pertinentibus ęditurus, & dedicaturus. Accipite igitur patres conscripti. Accipite uiri periti & doctorum hominum amatores, ac fau tores precipui. Accipite inq̄ opus de spiritibus illis, quibus supernus opifex regna, nationes, prouincias, ciuitates, singula deniq3 loca com misit, cunctis hominibus prępos uit, iussitq3 si bi commissa, ab inuisibilibus, atq3 uisibilibus hostibus tueri, protegere, saluare, ac defende re. Accipite tandem, quo uos ipsos, nec non & urbem uestra3, liberos uestros, & omnia uestra conseruent & foueant, In uiamq3 pacis, & uerę foelicitatis dirigant, & res ur̄as semotis malis & periculis uniuersis adaugeant, & ad uota opta ta animos uestros conducant. Accipietis autem non quide3 meas: sed cōmunes inter nos nuper habitas sententias, du3 diuino quodam numine simul in ęde uirginis ornatissima adessemus: Si cuti ergo inter nos de his habitus extitit sermo, ita ipsum in presentia describimus. Et primo li bro ea: quę primo congressu disputauimus ex posui. Secundo autem libro, ea quę secundo cō gressu, Et ita deinceps. Sed quid in his moror? Cōmunem disputationem pariter uniuersi acci pite, & uestri simul ac mei ingenii memineritis

¶ Domus nobilium Epidaurinę siue Rhagu sinę ciuitatis: quę ī hoc libro inducuntur dispu tantes videlicet.

Basilei	Lucharii
Babalii	Luchei
Benesii	Mentii
Binciol	Martinusii
Boni	Mlaschognii
Bondii	Putei
Bocigniol	Proculi
Buchii	Palmotę
Cabogi	Prodanelli
Crocii	Restii
Calistii	Arauei
Gradii	Sergii
Georgei	Saracchii
Gotii	Thudisii
Zamagnii	Volcii
Gataldi	Ceruini
Gondelei	

¶ Primi libri Capita

1498

¶ Argumentum operis.

KAlendis Maii. Anno Salutis octauo
& nōagesimo supra Mille quadringē
tos totus senatus quem Rogatorū uo-
cāt Rhacusanę, siue Siluanę vrbis in ędem or-
natissimam virginis pariter ac dei uere genitri-
cis ex deuotione cuiusdam imaginis ipsius plu-
rima (vt ferunt) miracula toti populo assidue
ostendētis cōfluxit Quz & ego eiusdē dei matris
dilectione allectus adessem plures item ex disci
pulis atq; auditorib9 nostris pluriaq; īter ipsos
ciues peritiores. (Quoꝝ nūc est copia ingens ea
dem ī vrbe) ꝑpter ea quę superiorib9 ānis Flo-
rentię: Romę: Neapoli: Mediolāi: & ī tota Ita-
lia īmo & orbe acta erant, orta ē admiratio: Ex
admiratiōe nata est diuinę ꝓuidentię īquisitio
an vz vniuersa congruo ordine ab aula procede
rēt summi imꝑatoris Dei: Et an sibi essent curę
hęc humana: Interloquendū uero de ipsorum
angelorum admirabili custodia atq; ministerio
(ob quod precipue diuinā ꝓuideutiā credimus
esse) quasi sorte quadaz habitus ē sermo, pluri
maq; ex bis quę desupernis spiritibus & hic &
alias Florētię predicaueraz, legeram, atq; scrip
seram, ī medio ab auditoribus meis fuerunt al-
lata, Quaꝝ rerum occasione prolixior fuit ciui
um collocutio: Et quia plurimi īter eos & natu
ra & studio acutiores atq; segaciores extāt acu-
tissimas proposuerunt dubitationes de Angelo
rum substantia, Cognitione, Libertate, Crea
tionis initio, Gratia & bonorū beatitudine: pec
cato & malorū in foelicitate, Locutionibus & il
luminationibus Nec nō & de ipsoruz ęuo simul
ac loco & delatiōib9. Atq; hierarchiis ordinib9
& presidētia siue superioritate: Et hic Thomā:
ille Henricū, Alius scotuz, nōnulli Ariminen
sem illum Gregoriū, pars Landulfum Frācīscū
& alii alios inducebāt auctores: Quibus facer̄ sa
tis ꝓ nostri exilitate īgenii curauimus. Aderāt
certo & duo ī humanis atq; diuinis rebus erudi-
tissimi uiri: Antonius victorius Fauentinus me
us & Franciscus argillagues de ualētiphisici hu
ius ciuitatis qui etiaz patritios iuuenes ad dispu
tandū hortabantur. Et ne inq̄ & inqt sępius in
terpōerent̄, ita hoc opus, ac si sermo a nobis corā
haberetur, ordinauimus & descripsimus. Et qa
quedaz alias cōscripta etiaz cū primo induxim9
deinde ciuiuz īterrogationes successerunt: hic q̄
ordine utemur eodem. Quam quidē disputatio
nem mouerat prius dignissimus ꝓ̄sul noster &
Archiep̄s uir moribus & utroq; iure maximaq;
rerū experiētia insignis Iohānes saccius anconi
tanus mihi in domibus suis quom pleriq; & pa
trū & ciuiū adessent. Et ipse suo acutissimo atq;
solido ingenio plurima: & quidē acutissima in
re hac tu nc declarauit.

imago deificę Trinitatis: in mente siue memoria intelligentia atq3 uoluntate consistit. Angeli aūt & ipsi ad imaginē Dei creati sunt. Quinto: quia nisi fruerent̄ beati esse nequirent. Frui āt absque uoluntate pōt nemo. PRODA. Cōclusioni pro batę sunt īpedimento hęc. Voluntas est appeti tus q̄dam ex tertio de aīa. Appetitus āt est mo uens motum ut ibidē dicit̄. Appetibile. n. mouet appetitum. ¶ Et appetitus est respectu nō habi ti. Quom itaq3 angeli nō moueant̄ aliunde & ha beant ex se omnes suas p̄fectiones & nihil expec tant (Assimilauimus. n. eos corporibus cęlestib9) nō habebunt uoluntatē. ¶ Deinde ubi nō est ra tio ibi n3 uolūtas. Volūtas. n. inq̄t philosophus ubi paulo an̄ ī rōne est. Sed ī angelis nō est ratio (Homo. n. soli cōpetit eē rōnalem nisi nō sint aīalia īmortalia) ergo n3 uolūtas. GOTIVS. Ad hęc ita respondet̄ illud q̄dem appetitus est nō habiti negat̄ imo est ēt habiti nam bonum p̄ns appetitu amamus. Et q̄uis omnes suas perfectiones ad pri mum actum spectantes habeant & ut plurimum nō expectēt: expectāt tn̄ īterdum actu3 secundū Aliquid. n. possunt īcipere & cognoscere & ama re. Sicut & corpora cęlestia īcipiunt īterdum ali qua ī parte illuminari. Et ita uoluntas pōt esse ī eis & respectu p̄ntis & futuri boni. Voluntatē āt moueri ab objecto appetibili nō est sp̄em causari ab illo ī uoluntate: s3 est ip̄m cognosci ab ītellec tu & cognitum concausare actum uoluntatis uel esse causa3 sine qua nō causaret̄ aut ēt si cōueniēs est causat uoluptatē & delectationē ī uoluntate. Si disconueniens dolorē & tristitiā: his āt motio nibus angelos moueri nō ī conuenit. Ad aliud re spondemus uoluntatē semper coniungi rationi. Nomīe āt rōnis apud latinos multa sicut & apud gręcos, uocabulo logos plurima denotant̄, & in p̄posito sumit̄ ratio pro ītellectu. Qñ āt ratio so li homini cōpetit: tūc summit̄ nō pro discurrere q̄a ēt aīalia ī mortalia si qua sunt discurrūt īmo aliquomō & substantię īmateriales angeli & ut diximus ēt bruta discurrunt: sed pro dr̄ia ultima qua hō separat̄ a brutis & rōnem ita capiendo fal su3 est ut uoluntas semp̄ sit ī rōne uel coniuncta rationi. PRODA. Dixisti appetitū esse ēt p̄ntis boni. Contra appetitus ītuantis fit ut Aurelius inquit amor fruentis & tritū est apud omnes Ne minem appetere quę ipse habeat & desiderium ē futuri boni. BENI. Sepius rebus ab una p̄prie tate nomen īponit̄, q̄d tn̄ nō illā p̄prietate3 sed essentiā rei designat quę īdifferēs ad m̄ltas p̄prie tates. Ecce lapis a lesione pedis ita uocatus est n3 tn̄ lesionē pedis s3 illā naturā quā ēt uocabulo pe trę aut saxi denotamus significat. Et quom illa natura ēt a pede ledat̄ quia terit̄ nō tn̄ desinit uo cari lapis. Sic nimirū & nomen uirtuti qua appe timus futura & amamus p̄ntia bona nomē ab ap petere īpositum est nō solum tn̄ ea ip̄a uirtute ap petimus īmo ēt amam9. PRODA. Subtile quid infallax penso. Appetitu nō appetimus aut ama mus mō s3 ēt timem9 futura mala & odio p̄sequi mur nolumus atq3 respuimus p̄ntia. Appetitu & fugimus & p̄sequimur, Et amamus & cupim9 & forsan timemus & sp̄amus. Videm9 ex hoc no men ab una p̄prietate īpositū rē ip̄am oēs p̄prie tates īcludentē significare. Sicut & hō ab humo siue ab aīo dictus naturā partim corpoream par tim īcorporeā designat. CALIX. Quidā hic ait rōnem esse ul̄ium sensum p̄ticulariu3, Intellectū cognoscere unito ītuitu sine discursu, rōne3 uero agnoscere ip̄m ul̄e cum discursu. Quę oīa uident̄ abolenda. Nā & rō hoc ē humanus ītellectus est particularium & singulariu3 ex natura sui & sen sus est comuniū. Nō. n. uidet̄ rō īdiuidualis colo ris s3 color, N3 rō p̄ discursū agnoscit ul̄e sed sim plici app̄hensione. BENI. Thomas ē ille postre mum dc̄m ita expono rō p̄ discursū tēporalē co gnoscit ul̄e hoc ē cōditiōes & p̄prietates ul̄is: quas ītellectus sine tali discursu ītuet̄. Rō quoq3 p̄sta tu uię nō uidet̄ eē ītellectus quia corpus q̄d cor rumpit̄ aggrauat animā, In alio statu rō & ītel lectus idem putabunt̄. BONVS. Vidimus uo luntatē eē in angelis nunc uideamus si differat ab intellectu & natura.

¶ Voluntatem distingui a natura & intellectu Ca. ii. BENESSIVS.

Onsentaneū rōni uidet̄ ut īclinatio q̄ ē ad esse rei (q̄d ītra ip̄am rem appreben dit) nō sit p̄ aliq̄d sup̄ additum ipsi rei

mam creaturam quę omnimode esset intellectualis & non mixtim ut homo/ Denique nulla potentia quę utatur instrumento seu organo potest esse in angelis: Omnis autem potentia preter illas duas/ utitur organo seu instrumento/ quare nulla alia erit in ipsis. Maior probatur/ Quiaquę carent corpore ut angeli/ carent & instrumentis eiuscemodi.

BENIGNVS. Facile ista difficultas soluitur: primo quidem certum est in angelis non posse poni potentiam quę instrumento utatur quom sint incorporei nisi quis ponere uellet in eis potentiam executiuam a uoluntate illorum distinctam quam pleriqueetiam ipsi Deo attribuunt/ aiunt enim Angelos ñ mouere cęlos aut circa corpora operari/ nisi media illa uirtute executiua/ quę opinio probabilis est: Quamuis aliis uideatur ut uoluntas ibi ęquiualeat & eminenter etiam uim executiuam contineat: Immo & appetitus animales: sicut enim intellectu uidet colores & sonos atque sapores & reliqua sensibilium iudicat: Omnem enim sensum continet intellectus uirtute/ Quicquid enim potest uirtus inferior/ potest & superior: Ita uoluntas continet omnem appetitum animalem: Qui ergo Angelos sentire aiunt si eminēter ac ęquiualenter intelligunt recte accipiunt/ sentiunt quoque quia agnoscunt: Sentiunt quia cum gustu quodam omnia percipiunt/ Sentiunt quia pro certo & euidenter agnoscunt: Memoria uero in ipsis reponitur nec tamē ut uis alia ab intellectu/ sed ipse intellectus dum est perfecte in actu primo/ ita ut nil sibi desit quin exire ualeat in actum secundum uocatur memoria/ Quo pacto etiam singularia agnoscant & in scientia proficiant & periculum de rebus capiant non sensu: sed intellectu postmodum intelligetur. Dionysius autem nomine proterue phantasię accipit proteruam demonum ęstimationem qua plerumque forsan decipiuntur: & illa estimatio similiter & phantasia non sunt alia potentia/ neque operationes alterius potentię q̄ intellectus eminenter omnem sensum continentis.

¶ Angeli seipsos propria mouente essentia intelligere possunt quod anima nostra nūc non ualet. Cap. Quintuȝ.

GOTIVS

QVęstiunculas quasdam & dubiola pertractatis Facilia scitu perquiritis/ difficilia atque cognitu dignissima ego proponam. ¶ Et inquiro an ipsi Angeli possint seipsos propria mouente essentia intelligere. CERVINVS. Magnificas ad modum fimbrias: Non legisti illud cunctę nos difficiles & homo nequit eas explicare sermone. BENIGNVS. Pulchra dubitatio proponitur quamuis & cęterę fuerint egregię/ Et ad hoc ut dicta Inquisitio luculentior appareat est diligēter aduertendum conditioneȝ humanę naturę pro statu hoc partim infoelici & destituto partiȝ foelici & restituto/ eiusmodi esse ut nil intelligere quęat in uia sensus quippiam prius apprehenderit Necesse est enim nunc intelligentem phantasmata contemplari: Nilque in ipso intellectu sui similitudinem producere nisi per sensum transeat ualet. Quo fit ut omnis nostra cognitio habeat hortum a sensu atque ut

sentia obiecti, si obiectum solum sit ratio producendi. Neque satis est dictu, obiectum est idem re uirtuti in qua est actio, Tunc enim actus uolendi posset dici operatio immanens ipsius intellectus. Et qui tenet potentiam esse accidens, & non eandem rem cum essentiam multo minus poterit illam cognitionem dicere actionem immanentem, Non ergo poterit ullo pacto Thomas defendere cognitionem illam qua seipsum angelus cognoscit esse actionem immanentem nisi fateatur illam non solum ab essentia: sed etiam ab intellectu angeli uel propria natura uel alicuius formę inherentis esse productam, Confirmatur, Nam si calor non inhereret aquę uel ligno impossibile esset lignum uel aquam calere illo. Quod quidem calere simile est operationi imanenti. Et ita exemplo illius utor contra ipsum. Arguo secundo contra particulam illam in qua tenet Iccirco Angelum nihil recipere quãdo se ipsu3 intelligit, quia non quandoq; intelligit ĩ potentia & quandoq; in actu: Et arguo probando q etiam semper intelligens, potest recipere & recipit, Igitur non solum quandoq; intelligens suscipit, Quando aliquid iugiter & assidue suscipit: illud certo suscipere dicendum est. Sed ãgelus cognitionem sui iugiter & assidue ab essentia suscipit: Igitur suscipere dicendus est. Minor probatur quia obiectum non solum est causa cognitionis infieri: sed etiam in facto esse, nã ablato obiecto in ratione obiecti, aufertur & actus ab eo profluens. Non enim ita se habet obiectum ad cognitionem sicut ędificator ad domum: sed sicut sol ad radium. Corrupto namq; artifice non corrumpitur opus, Corrupto aute3 aut etia3 remoto obiecto ea ratione qua obiectũ est corrumpitur etiam actio atq; remouetur. Sicut ablato eo quod uidetur aufertur uisio. Non ergo solum recipit: qui quandoq3 intelligit: sed etiam qui semper: modo ipsius actio nõ sit eius substantia, sed ei accidat. CERVIVS. Ista ratio minus ualet: Non eni3 ille doctor dicit Semper intelligens nullo modo quicquam suscipere sed non suscipere speciem ante actum per quam pręparatur & reducatur potentia ad actum. GOTIVS. Ille qui arguit uidetur concludere uelle non esse causam susceptionis dumtaxat id quod est, quandoque esse in potẽtia, quia & id suscipit quod semper actum habet: si alius ut dicis intellexerit: concedam in eo sensu.

¶ Ponitur opinio Henrici ĩ hac re: & uarie multisq3 modis improbatur. Caput. Sextum. GRADIVS.

Est alia opinio que asseuerat ãgelos haud posse cognosci a se ipsis, nisi pręhabito quodam infuso habitu. Immo quicquid cognoscunt in illo habitu tanq̃ in speculo quodam limpido uniuersa quę agnoscere possunt, contemplantur. ¶ Neque manente tali habitu fieri potest ut obiecta in illo non resplendeant. ¶ Estq3 in ipso respectus quidam adscibilia qui est de illius essentia, ita ut neq3 ipsa mente sine tali respectu percipi possit. ¶ Quo quidem habitu longe clarius longeq3 naturalius q̃ per species a rebus impressas agnoscuntur uniuersa. ¶ Neque repugnat unico habitu plurima intelligi posse: quando quidem simplicior & minus determinatus atque illimitatior in sui natura & essentia omnibus speciebus quę solent collocari in mente ab aliis inueniatur ¶ Et ueluti essentia illius habitus potius ordiatur, siue respicit unum intelligibiliu3 ita & magis priusq3 mouet ad intelligendum illud. Quare prius propriam agnoscet essentiam, ueluti & prius illa in ipso resplendet: & magis inclinatur ad cognoscendum ea quę plures continent perfectiones. ¶ Quemadmodum eni3 res ipse se se habent ad esse: sic nimirum & ad cognosci ex inclinatione eiuscemodi habitus. Apprehensis autem simplicibus iussu ipsius uoluntatis componit suo modo & diuidit nunc hęc nunc illa: Et tandem discurrit prout lubet.

ita concedimus de quibuſcūque. Forſan etiam numerus ſuperior includit inferiorem materialiter non formaliter. Similiter & figura plurium angulorum eam quę pauciorum ſolum quo ad materiam includit unde neque paſſiones Trianguli contineri uidētur ī quadrangulo. Nō enim habet angulum extrinſecum ęquiualentem duobus oppoſitis intrinſecis. Ad ſecundum dico ſpeciem rei materialis eſſe perfectionem Angeli ī eo quod eſt naturę intellectualis. Et eſt ſibi perfectio accidentalis. Nulla uero perfectio accidentalis eſt excellentior abſolute ſubſtātia qua perficit omnis enim ſubſtātia ex. vii. diuinoruꝫ nobilior eſt accidente. CHROSIVS. Verum eſt quod dicis. Sed ego miror quo pacto poteſt angelo eſſe perfectio etiam accidentalis, illud quod uilius eſt infima natura: ſubſtantia uidelicet corporea, aut ipſius accidēte puta colore uel albedine. BENI. Species ſubſtantię materialis in animatę, atque omnium accidentium, aliqua ex parte nobiliores ſunt, eiuſmodi ſubſtantiis, Et earum accidentibus longe pręſtantiores. Neque enim ſunt effectus illę ſpecies talis ſubſtantię aut talium accidentium dumtaxat, ſed etiam intellectus angelici, poſſibile non eſt effectum pręſtantiorem eſſe altera ſuarum partialium cauſarum uel abſolute uel ſecundum quid. Hę nāque ſpecies ſunt perfectiones uitales, & ea ratione pręſtantior eſt ſpecies lapidis ipſo lapide, & longe pręſtantior ſpecies coloris ipſo colore. CHRO. Sicut nemo dat quod non habet ita neque pluſq̄ habet: quo pacto ergo ſpecies coloris effectus ſuſcipit illam excellentiam quę non eſt in ſua cauſa. BENI. Inquantum ab illa cauſa ſpecies dependet non ē certo, ea pręſtantior: ſe inquantum abaltera uidelicet intellectu. Verum hic progreſſus perfectionis eſt ſecundum quid. Neque enim Angelus abſolute perficitur tali ſpecie, ſed ſolum accidentaliter: neque talis ſpecies abſolute ſua cauſa partiali ſemper pręſtantior ſed tali modo. CHRO. Diximus illas ſpecies concreatas angelis, cur ergo dicis eas concauſari a rebus. BENI. Quia niſi infuſę fuiſſent cōproduci ut uidebis poterant.

¶ Ad tertium concedimus Angelos res natura earum concauſante intelligere poſſe, Sed quo ipſis etiam abſentibus aut non exiſtentibus ītelligere queant infundunt̄ eis earum ſpecies. Ad exemplū illud iam reſponſum eſt. CHRO. Thomas īqueſtione ſequenti articulo ſecundo ex mente Auguſtinus inducit angelos habere ſimilitudines omnium rerum tam materialium q̄ īmaterialium. Ea enim quę ī uerbo Dei (ut Auguſtinus inquit ſuper gene.) ab ęterno perſtiterunt: dupliciter ab eo fluxerunt: Vno modo in ītellectum Angelicum alio modo ut ſubſiſterent ī propriis naturis. In ītellectum autem angelicum proceſſerunt per hoc ꝙ Deus menti Angelicā īpreſſit rerum ſimilitudines: quas in naturali eſſe produxit In uerbo autem Dei ab ęterno extiterunt non ſolum rationes rerum corporalium ſed etiam ſpiritualium: unicuique ergo ſpiritualium creaturarum a uerbo Dei īpreſſe ſunt omnes rationes rerum omnīū. Et uidetur dicere ꝙ ratio ꝓprie ſpeciei ſiue naturę & īpreſſa unicuique ſecundum eſſe naturale & intelligibile ſimul ita. ſ. ꝙ eadem natura & ſubſiſtant & ſe ītelligant: Aliarum uero naturarum rationes eis ſolum ſunt īpreſſę ut eis ītelligant non autem ſubſiſtant. Aduertant ad hęc auditores ſui. Ecce q̄ clare uocat ſpecies ſiue rationes illas rerū ſimilitudines. BENI. Recte notaſti. Iccirco hę dem uidentur eſſe rationes ī omnibus angelis niſi forſan ſuperiores paulo paucioribus ob excellentiam ītellectus īdigeant: puta ſi imaginemur ſuperiores per unam ſpeciem ſiue rationem ītelligere omnes ſpecies ſub alternas uſque ad generaliſſimum īcludendo. Inferiores uero alia ratione agnoſcant hominē, alia uiuens alia ſubſtantiā. Et hi quoque non omnes totidē ſpeciebus īſpiciant. Omnes tamen ſpecies rerum diſtinctas propriis intelligant rationibus. Hęc opinari congruum & conueniens eſſet. Sed non ut omniū inſupremo ſint duę tres uel quatuor ſpecies dūtaxat. Quia rerū diſtinctarū oportet eſſe rationes diſtinctas. Ecce aliā conciliacionem. CALIXTVS. Tu ſicuti & alii modernorū ponis rationes plures pluriū, uel unam omniū illā inq̄ quę de diuina natura eſſet: & non ponis Angelos omnia ꝑ eſſentiā propriā agnoſcere. Quod

postq̄ in altero illorum uł utroq3 successiue ꝓduxit possit utrūq3 actum suspendere. Voluntas igit̄ in angelis est nō libertas sed libera. Eius nāq3 ꝓprium est libere egredi in actu utrūq3 circa obiectum quodcūq3 uel omnē suspēdere actu3 / An āt necessitas stet cum libertate qum de diuinis agemus uidebit̄. GON. Nōnulli liberum arbitrium uocant facultatē pleriq3 hītum. Cur ēt dicat̄ liberum arbitrium & nō potius libera electio aut libera uolitio quom sit ꝓprietas appetitus miror. BENI. Illis uocabulis pleriq3 utunt̄ tāq̄ cōsuetioribus sicut ergo noīe hītus ēt spēs ītellectualis accipit̄ sic & conditiones siue ꝓprietates aut aptitudines & omnes naturales hītudines tam essentię q̄ potentiarum aīę aut angeli habitus & facultates dici possunt. Si ergo noīe habitus utaris strictius plura sunt q̄ illa ī aīa & angelo. Si latius solum illa. Ad alterum āt ita respondeo. Quia libertas uoluntatis adeo est grandis ut ēt ītellectu3 & rōnem peruertat & sibi subiciat iudicia atq3 consilia & sententias neq3 necessario ea sequat̄: s3 possit contra hortamenta & iudicia q̄cūq3 oppositu3 eligere & ꝓsequi. Iccirco arbitriu3 liberum qa libertati uoluntatis subditū & parēs n3.n. uoluntatē ad se trahit sed potius a uoluntate trahit̄. Est igitur uoluntas libera: qa tali ꝓprietate redimita. Est & uolitio siue electio libera: qa uoluntate libere ꝓducta. Est & arbitrium liberum qa uoluntati subiectum. Si āt ītellectus sibi subicit̄ mlto magis & alię uires rōne3 participantes. GONDO. Ex his q̄ dixisti duo uident̄ sequi inopinabilia / Si nāq3 libertas sit ī angelis qualis nunc est ī hominibus. Igit̄ angeli q̄ uolunt nolle possunt & q̄ nollunt uelle / Aut n3 uelle n3 nolle. Qod repugnat bonorum confirmationi & malorum obstinationi. Si quoq3 arbitrium est liberum. Igit̄ cōtra dicta men rationis agere posset uoluntas & ita sine ulla ignoratione peccare.

¶ Libertas angelorum differt secundum Thomam & Henricum & qualiter / quę opinio improbatur. Caput. v. BENIGNVS.

Loquimur ī pn̄ti de angelis & ipsorum libertate absolute / & ex natura rei ī se: Nam ēt hoīes beati dn̄r nequire ꝑperā agere n3 dānati ea q̄ decent & sunt iusta. MEN. Vereor pace tn̄ tua p̄coeptor dicā qđ sentio. Differt angelorum libertas ab ea q̄ ī hominibus est. Vis nāq3 appetitiua ubicūq3 reperit̄ hab3 ꝓportionem ad uim apprehensiuā sicut nobile ad motorem. Id constat nam si apprehensiua sit rei singularis & appetiua. Si ułis prior eiusdē & posterior / Sed uis apprehensiua ī hominibus differt a uirtute apprehensiua in angelis. Angeli nempe apprehendunt ī mobiliter hoīes mobiliter: quia concludunt utrūq3 oppositorum absq3 delectu. Nunc.n. īfert hāc matrē diligere filiu3 qa & oīs diligit / Interdum aliquā nō diligere qa Medea nō dilexit. Ergo & uis appetitiua angeli qđ uoluerit aut noluerit īmobiliter uolet aut nolet. Hominis uero qđ uoluerit poterit nolle & qđ nolluerit poterit uelle. Sicut nāq3 se habet apprehēsiua ad apprehēsiuā ita appetitiua ad appetitiuā. Nō itaq3 hoīes & angeli cōsimili gaudent libertate. PVTEVS. Teneo tecum & ego eandē conclusionem illā tn̄ alio mō probandā puto. Sic inq̄. Quo uoluntas est perfectior / eo p̄fectiori modo rei quā amat ut uocabulo suo utar ī mergit̄. Et qa uoluntas nostra pro nunc est corpori coniuncta / & appetitui ī contrarium trahenti iccirco diminutę libertatis. Angelica uero a corpore & appetitu contrario se iuncta est. Ideo & p̄fecta libera quare qu3 angelus q̄ppia3 uult illud oīo uult & illi sese īfigit & in mergit. Et si hęc īmersio sit in re mala. Consciā3 siue synderesim unico actu prorsus extinguit: sicut ī nobis pluribus. Iuxta illud: peccator qum ī profundum peccatorum uenerit contemnit. Extincto nāq3 cōscię igniculo q̄ mala prius uidebant̄ iam bona putant̄ iccirco & monita salubria contemni īcipiunt qn̄ mala spē3 mali deserere & boni similitudinē induere ceperunt. Immo plus afferā adeo uolūtas p̄fecte libera rei optatę ī mergit̄ ut si conscię stimulis agitetur & prosequendo īceptum amorē si consciam ut obstaculum quoddā suę trāquillę uoluptatis repiat nō retrocedit aut ibi sistit: sed uehemētius īchoata desideria p̄ficit & ī cōsciam tāq̄ obicem quedā īpingēdo / ueluti clauus ossius retundit̄ & adeo recuruat̄ & reflectit̄ ut redire aut se ab ī cep

¶ Quo pacto etiam reuelatur? quod a forma inherente representatur? prius namq illud singulare secundum ipsos actu includit uniuersale: a ut reuelat ꝗ talis forma representandi illud sit ratio. ¶ Sine ratione quoq dicitur angelū posse uidere conceptū uagū in mēte alteri⁹ & non posse uidere cōceptū determiatum: quom iste sit perfectior illo: Qñcumq enim duo intelligibilia ad eundem intellectum liberum a sensu & imaginationibus comparantur, quoru3 neutrū excedat facultatem ipsius perfectius erit intelligibilius. ¶ Quo pacto deniq nō omnia singularia simul intelligit: aut cur hoc pri⁹ ꝗ illud ratio non apparet. ¶ Illa tādē similitudo sibi neganda, Nos eni3 iccirco non ualemus alteri cōceptum determinate exprimere, quia neque cōceptu3 in se possumus ostendere, neq in illo cōsimilem causare: Neq illo modo saluatur ratio locutionis & auditionis. Multa & alia possunt obici: Sed pretermittantur. CHRO. Si Henricus adesset responderet utiq, ARANEVS. Ista est cōmunis excusatio: s3 cur tu qui ades ꝑ illo que3 ita complecti uideris non respondes? CHRO. Scirem & ipse isti causę fauere, Sed cupio & aliorum opinionem accipere: BASILEVS. Si recte memini Aquinates noster theologus angelicus: ita angelos loqui posse declarat, presupponit primum intellectum moueri a uoluntate, ad hoc ut intelligat: Quod ita declarat Intelligibile potest esse in intellectu trifariam primo habitu, quam notitiam Augustin⁹ memoriam uocat: Deinde actu, ut cū actu res quāpia3 contemplatur, Tertio prout alteri comparatur, aut ad aliud refertur, Constat autem re3 intelligibilem transferri de primo gradu ad secundum iussu & imperio uoluntatis, Qua de re i diffinitione habitus philosoph⁹ posuit: Quo quis uti poterit qum uoluerit: Similiter de secūdo gradu transfertur ad tertium edicto uoluntatis: Qñ namq cognitio in opus ordinatur, Siue ut alicui manifestetur illud fit imperio uoluntatis: Loquitur igitur angelo angelus ꝗdo ordinat conceptum suum alteri manifestare ita ut illi innotescat. Nihil enim aliud est loqui ꝗ conceptum proprium, cupia3 manifestare, Sibi aute3 ipsi loquitur quando ipsemet sese cōuertit super actum suum interiorem ad habitu emanantem. Qui & uerbum (si uidelicet sit ꝓles mentis) uocari solet. GRADIVS. Gratior ista opinio priore illa, uerum premittit unum ambiguu3 angelos uidelicet nequire mutuos cōceptus uidere nisi illi quorum sunt uelint ostendere, Quia ꝗ sunt hominis Teste apostolo nouit nemo nisi spiritus hominis qui in ipso est. De quo alias disputatum est, Deinde talis locutio uana esset, in beatis uident enim sese mutuo in cunctis quę mutuo uelint, BENIGNVS. Si angeli natura uel diuino edicto nequirent operationes aliorū mentales agnoscere pulcherrima, erit illa positio, Neq forsan etiam beati uident aliorum omnes cogitationes: Non enim illuminare possent, Q3uis etiam locutione illa potius utantur non beati, ut ipsi dum essent in statu uię siue nature conditę, & mali etiam, nūc Sed certo si boni illustrent bonos siue beati beatos, beati etiam loquuntur beatis.

¶ Alia opinio de modo loquendi Angelorum Et est Scoti Cap. vi. GEORGEVS.

Lii angelos ita loqui putant: ut loquens producat conceptum rei quā manifestare intendit in altero: Qui ergo cognitionem in alio iducit, loquitur, Qui eam suscipit audit. Et hoc proprie est loqui, probatur, Omnis loquens producer̃ nititur cognitionem alicuius rei in audiente: & si posset absq ullo medio (puta uoce aut aliis instrumentis) eam produceret: Igitur & angel⁹ loquens id si poterit, faciet, potest autem: Et hic tota uis consistit: uerum ꝙ id possit, probatur: Quicumq enim habet actum primum perfectum respectu actus secundi, potest illum ꝓducere i quolibet susceptiuo recte disposito: & congrue applicato, Hoc patet. Nam actiuu3 & passiuum sunt extrema cōmunissima, abstracta ab omnibus inferioribus. Et omne passiuum siue susceptiuum, potest pati & suscipere a quocumq contento sub actiuo. Sed angelus habet primum actum respectu cognitionis producen

plřes auditiões suscipe, qđ misti negāt ā q̄ & alias

¶ Contra opionē supra positā fiūt quedā obiectiones: & soluunť. Cap. vii.

MENTI9 T si acutam opione3 ꝑ acute & recitaris & declararis, Contra illā tñ obicit primo sic. Nunq̄ distās agit indistans nisi prius egerit ī mediu3: Quicūq3 ergo nequit agere in mediū, nequit agere etiā in terminū: Sed angelu ē eiusmōi ut nequeat agerē in mediū, Eo quia mediū non est cognitionis susceptiuū, aut audituū. Nihil autē agit in id quod a formę īducendę non sit susceptiuū. Igitur angelus nequibit agere cognitionē inducendo in termino v3 angelo a se distanti Maior illa colligitur a p̄ho. ii. de aīa ubi declaratť actionem agentis obiecti non posse transire ad organū sensus: ut speciē coloris ad oculū nisi transiuerit prius per mediū, vñ si īter obiectū & organū esset uacuū, nihil sentireť, habetur idē. vii. phisicorum. Ait nāq3 p̄hs Mouens & motum oportet sint simul. Confirmať: Quia concesso eo, ut aliqd possit agerē in terminū: & non ī medium sequeť ꝙ localis distantia non erit īpedimēto tali locutioni. Pręterea falsū uideť ut un9 possit multis loqui simul: Nullum. n. agens naturale siue creatum potest quocumq3 effect9 adęquatos habere simul. Sed angelus ē agens eiusmōi. Quare non poterit quotcumq3 effectus adęquatos haberē simul. Sed si multis posset loqui simul puta tribus aut quattuor posset loqui: & decem ac uiginti: Et quot quot adessent: & nequiret omnes illas cognitiones unita gignitione gignere. Quare unāquamq3 propria productione produceret, Et ita haberet effectus plřes simul quorum unusquisq3 adęquaret potentia3. Sicut enim unum dumtaxat intelligimus, ita & unam cognitionem solum ꝑducere semel possumus. GEOR. Ad primū horū (q̄q̄ ista motiua sint difficillima solutu) ipse tamē sic respōderem, Negando illam maiorem: Si namq3 inquiratur, Cur agens interdū nequit agere itерminum non agendo prius in medium, Respōdetur id fieri duplicem ob causam: Quia uel medium & terminus sunt eiusdē rationis: & ita forma que inducenda est prius recipitur ī medio q̄ termino, Semper enim passum propinquius ꝑus suscipit formā q̄ remotius, sicut prius calefit pars ligni, propinquior calori, Similiter & sol prius illuminat parte3 sibi directius subiectam siue propinquiorem q̄ indirecte suppositā siue remotiorem, uel mediū & terminus sunt diuersa ratione: Sed ipsu3 agens habet duas actiones a duabus formis procedentes, quarum una agit in medium altera in terminum: veluti quum sol generat minera3 in uisceribus terrę: quemadmodum accepimus fieri ī nostri benigni illa patria quę uel prima ortu: uel prope primam est collocata. Ipse namq3 in aperto & in excelsis: ut omnis illuminaret per orbem homines ortus est, Quę quide3 patria ab ingenti: argenti copia argentina nuncupata est: Et argentum patrię illius optimum est. Designabat forsan splendorē argenteum scientię sibi diuinitus potius concesse q̄ humanitus acquisite: In artibus enim nullum habuit precoeptorem quas tamen Florentię atque Pisis publice multis annis legit acutissime: In theologia paruo tempore usus est doctore quem ipse interdum uidebatur iuuencul9 adhuc pręcellere & in multis corrigere: Sol itaque generans murem ex corpore putrefacto aut apem siue uespem, agit quidem in medium, agit certo & in terminum: Sed in medium uno modo illud videlicet illuminando atque calefaciendo, siue alio modo alterando, in terminu3 autē ibi aliquā substantiā producendo. Si ergo utrumque horum excludatur, ut neq3 medium sit receptiuum eiusdem rationis formę cum termino, neque agens habeat aliam formam actiuam in medium, tunc poterit produci effectus aliquis absque hoc ut ulla actio fiat in medio: Falsa itaque illa Maiō uniuersaliter poterit igitur in angelo distanti produci cognitio non ꝑducendo quicq̄ in medio prius natura, quia neque mediū est cognitionis susceptiuum, neq3 āgelus est alterius formę ī ipso medio causatiu9 Nulla nanq3 talis nobis īnotescit, hoc aute3 qđ dicimus in ipsis stellis atq3 planetis ex parte apparet, ꝑducunt. n. aliquid ī terra (ut dixim9) Immo & in uisceribus terrę: neq3 quicq̄ tale pro

ratio cognoſcendi omnia. Quare ſupremũ nobis erit ſupremum (nõ autem infimum) etiam illis Sor. Viciſti certe & aperte improbaſti. BENI. Quarta ipſius ratio prẹmittit falſum ut habitus ille ſine ſpecie ad perfecte cognoſcendũ ſufficiat Habitus enim ex illis generatur actionibus quas ſpecies comproducit: Quas deinde etiam ſi ipſe comproducat: minus tamen principalem. Aut ergo ſola ſpecies cum intellectu ſufficiet / Aut habitus ut agens minus principale requiretur. Ad quintuꝫ negetur ſibi ſimilitudo Appetitus nãqꝫ ſequens cognitionem / non habet opus alia preſentia rei ab illa quẹ cognoſcentis. Appetimus enim ſolum cognita. Et res ut cognita eſt: ſumme Appetiui preſens. Mouebit ergo / nec opus erit ulteriori approximatione. Neque uerum eſt ut una ſpecie cognitionem cauſante uoluntas poſſit ferri in uniuerſa / ut ratio ſua pretendere uidetur. Immo uarie cupit uoluntas ſicut uarie nouit intellectus potentiẹ igit̃ (quẹ norunt) uarias habent ſpecies & uarias cognoſcendi rationes.

¶ Quinta ipſius ratio duo includere uidet̃. Nã inuit ꝙ ſicut uoluntas abſque ſpecie quam recipiat poteſt ferri in omnibus nec tamen ob id caret habitu / Immo poteſt habitu freta eſſe & nõ ſpecie / Sic & Angelicus intellectus. Innuit quoque una ratione moueri uoluntatem ad omnia. Quorum poſterius manifeſte falſuꝫ / prius illud peccat in eo / quia ſimilem potentiam arguit rei cognitiuam potentiam / qualem & ad appetiuam Aduertant ad id qui Scoticẹ incumbunt doctrinẹ. ZAMAGNIVS. Solutiones rationũ illarum ſatis patent benigne doctor. Et opinionem illam iam improbaſti. Solum cuperem ſcire An ipſi Angeli habeant uel habere poſſint habitus acquiſitos prout diſtinguunt̃ a ſpeciebus. BENI. Si ipſi ſint ſumme ad intelligendum diſpoſiti & ſine ulla difficultate intelligant fruſtra ponent̃ in ipſis tales habitus ſicut ponere habitum in re graui quo facilius deſcendat uel leui quo facilius aſcendat ſuperuacaneum eſſet. Nõ eſt ergo opus habitu his potẽtiis quẹ ex ſui natura prompte operant̃ / neque illis quẹ nullo modo operari queunt. Iccirco lapis etiam ſi centies proiiciatur ſurſum / nũq̃ aſcendere aſſueſcet. Si habitu egent potentiẹ quẹ operari quidem poſſunt non tamen ſine difficultate. Habitus itaque in nobis ꝑfectio eſt / non quidem abſolute ſed ſupplens in perfectionem. Nequire nãque / ſunt labore intelligere ĩperfectionis eſt: quẹ ĩperfectio ipſo habitu uel ex parte aufert̃. Vbi ergo potentia perfecta ibi quid opus habitu. ZAMA. Lumen glorie & charitas habitus ſunt. ¶ Et in angelis ponunt̃. Non ergo ab eis habitus amouendi. Sunt quo qꝫ habitus concauſatiui actuum: & in alio genere q̃ potentia uel obiectum. Cur igit̃ talis ratio cauſandi qua adiuncta exactior erit actus ab illis remouebit̃: BENI. Si obiectum & potentia aut alterum illorum ſupplere poſſet uicem habitus poſſent eo tunc remoueri ab Angelis habitus. Et ex ea parte qua ſolum faciliorem & promptiorem reddunt cognoſcentem ab angelis non iniuria: remouent̃. Ex eo uero ꝙ ſunt comproductiui & ĩtenſioris operationis cauſatiui reponunt̃. Veruꝫ non ſunt eam ob rem ponendi / ut ſint rationes agnoſcendi rerum / & exemplaria quedaꝫ ut ille opinabat̃. ZAMA. Poterimus ergo in ipſis angelicis ſpiritibus & ſpecies ſiue formas rerum & habitus ſimul ponere. BENI. Vt ita ponat̃ ratione ſufficienti perſuaſimus. ZAMA. Hos habitus aut acquiſiuerunt angeli aut poſſident ĩfuſos declara. BENI. Aſpira ſuperne ſpiritus q̃d huic Terreno ſpiritui iamiaꝫ excelſa petenti reſpondere ualeam: inſpiraſti (ſperoqꝫ & reliqua ĩſpirabis) ut etiam habitus magnis illis ſpiritibus dicam concreatos. Si nãque conditor ſuꝑnus eos perfecto (ſicut & de primo homine ſuo modo legimus) condidit / nil pretermiſit quod ad ipſorũ perfectam cognitionem pertinere uideret̃. Infudit ergo angelis omnium rerum formas infudit & habitus ut formoſi: ut pulchri / ut perfecti a principio: ab ortuque ſuo exiſterent. Si tamẽ eos abſqꝫ habitibus creauiſſet: non ſequitur. Ergo ĩ potentia eſſentiali hoc eſt nudi & primo carẽtes complete actu creati fuiſſent. Species nãqꝫ cũ intellectu Memoriam foecundam & primum conſtituit actum. Habitus illis ut coadiutor q̃dam quo magis egregiũ opus reddat iũgit̃. ZAMA.

Quicquid enim creato intellectui: decorum aut prestans sine repugnantia conuenire, potest: id summis illis concedendum spiritibus tanq̄ primis, post primum. Hoc sensisse uidetur Augustin⁹ super Genesim ponens illos Sex dies in cognitione angelica: Et cognitionem matutinam uocans eam que est uerbo, Vespertinam autem que in genere proprio: Et prius fuit Matutina q̄ Vespertina q̄uis a Vespertina iterum rediret ad Mattutinam unde factum est uespere & mane dies unus. Per notitiam itaq; Matutinam uidetur accepisse abstractiuam cognitionem Dei perfectam & distinctam: Est quippe abstractiua confusa & distincta. Hec non confusa sed distincta fuit: & qui nouit Deum distincte potest distincte agnoscere quecunq; relucent in eo, licet per exemplar, & notitia abstractiua cognoscat. Ita namq; subiecta scientiarum q̄ n̄ intuemur uidēt cōtinere uirtute omnis ꝓprietates ueluti si intuitiue agnoscerentur. CHROSIVS. Augustinus notitia matutina uidetur intellexisse notitiam beatificam que in uisione uerbi siue diuine consistit nature non istam quam ponis ī exemplari. BE. Dicit quedam quibus ita intelligere uidetur: Verum si matutina illa cognitio aperta uisio fuisset ipsius Dei: tunc inter angelorum creationem & beatitudinem nulla mora incidisset. Cuius contrarium paulo post ostendetur. Loquitur forsan de naturali angelorum beatitudine. Naturalis enim angeli beatitudo in Deo ita noto consistit. GHROSIVS. Qui diuine nature exemplaria negant: quo pacto Doctor benigne angelos ante beatitudinem Deuz agnouisse ponunt? BE. Vident Deum non quidem in essentia sua: neq; aiunt in specie: sed quasi in speculo. Est enim essentie angeli impressa imago Dei quam inspiciendo Deuz in ipsa inspicit quia ipsa natura angelica est quoddam speculū diuinam similitudinem representans. BONDIVS. Thomas est qui loquitur: Memini namq; prime partis. Differt quoque nostra cognitio ab illa. Nostra enim est prout relucet diuina maiestas in singulis creaturis: Angelica uero prout relucet in ipsismet angelis: Vtraque tamen secundum ipsum specularis appellari potest. RESTIVS. Prius dixerat eam assimilari illi cognitioni qua uidetur res per speciem ab ea acceptam. Paulo post addidit q̄ magis se tenet cum speculari utriq; ergo assimilatur: Sed magis speculari. CHROSIVS. Non est congruum ut Angelicus de Angelis non angelice loquatur. CERVINVS. Si subtilis non subtiliter (ut ipsi quandoq; dicunt) loqui potest: & āgelicus non angelice: Hec ioco. Sed ad rem. BENIGNVS. Si species diuine nature abigatur ab illorum intellectu uel quia fieri nequit uel quia Deus non concreauerit: adhuc tamen angeli longe clarius longeq; limpidius Deum agnouissent sub ratione: infiniti entis & sūmi boni atque uerissimi & omnium cause, q̄ homo quis etiam in puris naturalibus (a moto peccato) existens. Precellit namq; Angelicus intellectus humanum presertim dum hac mortali aura potitur ueluti lunam sol: & stelle firmamentum. Sic & angeli angelos, ut stella stellam in claritate precellunt. Quod quidem ratione eorum nature dicimus, Aut etiam gratia diuine ordinationis & meritorum precedentium. Nobilior autem effectus, clarius, agnitus, in clariorem cognitionem cause conducit. Vide autem quo distat naturalis cognitio absq; specie, Angelorū quam de ipso Deo habent a nostra cognitione, eo inq̄ distat creaturarum cognitio nostra & ipsorum. Hec angelorum de Deo cognitio quam Thomas ponit, neque Scotus improbat si recte intelligatur est uere naturalis. Illa per exemplar concreatum partim naturalis, quia concreata, partim super nature uires: quia non propriis uiribus acquiri ualet.

¶ Disputatur an singulis similitudinibus singula cognoscant angeli & ponitur opinio Henrici Gādauensis. Cap. .X.

SORGIVS.

ergo ſoluta uidetur. Neque Thomas uictus. Cõcilia uel alteram funditus diſſipa. BENI. Duobus modis Thomę opinio (arbitratu modo) accipi põt. Vno quidē mō ut ſpecies una ſit plurimorum inſuperioribus angelis oſtenſiua & repreſentatiua ex natura qua ſpecies talis eſt. Altero modo ut intellectus angeli ſuperioris per unam ſpeciem poſſit plura comprehendere nõ quia ſpecies plura oſtendat: ſed quia ipſe ſuo acumine ſuaqꝫ mēte ſagaciori ac ſolertiori ex illa ſiue in illa plura (ut auicenne utar uocabulo) ſuffodit: uel enucleat. Sicut nos alias tenuimus eadem ſpecie ſenſum exteriorem agnoſcere colorem & figuram & extimatiuam utile ac nocens coniicere. Priori modo accipiendo illam opinionem recte a Scoto inprobatur. Nam tales uidentur debere eſſe illę ſpecies quales eſſent ſi ab obiectis cauſarentur. Si autem ab obiectis defluerent, non poſſet unum obiectum ſpeciem tranſfundere, aliis & ſibi diſſimilibus, aſſimilatiuam. Aut ergo non erunt, illę ſpecies ĩfuſę, rerũ diſtincte repreſentatiuę. Aut ſi erũt. Vnaqueqꝫ ſue rei repreſētatiua erit. Quo enim pacto fingemus rerum cum diſtinctarum cum ſibi contrariarum eandeꝫ prorſus imaginē? Qua ratione inducemus in ęre uel auro formam naſi ſimi & aquilini formam bouis & leonis? GEOR. Dicent forſan illas ſpecies non eſſe rerũ imagines aut ſimilitudines. BENI. Si rationem cognoſcendi, non oporteat cognito aſſimilari, tunc non uideo repugnantiam quin una ratio cognoſcendi poſſit eſſe plurium, uel etiam omniũ cognitorum non tamen infinitorum, ne arguat ipſa quoqꝫ infinita. Et eo pacto ratio Scoti prima non probat concluſionem, Negabitur enim ſibi ut non poſſit una ratio eſſe multorum niſi quorum ſit & obiectum unũ. Et approbationeꝫ dicetur ꝙ hęc ratio cognoſcendi non eſt poſterior obiecto ſiue re cognita ut menſuratum mēſura; neqꝫ a rebus dependet ſed eſt ſicut uniuerſale quoddam ante rem. Et uidetur ex mente auguſtini ſuper geneſim duplicem ratione cognoſcendi ponere quarum utraqꝫ rem precedat, unã quidem in uerbo quę eſt ratio & cauſa rei, Alteram uero que ſit ratio ſolum cognoſcendi ordinę naturę rem ipſam cuiꝰ eſt ratiõ precedens. Ita enim Auguſtinus ibi ait. Sicut ratio qua creatura conditur, prius eſt in uerbo Dei ꝙ̃ creatura quę conditur, Sic & eiuſdem rationis cognitio prius fit ĩ creatura intellectuali: ac deinde eſt ipſa creatura cõdita. ¶ Neqꝫ uidetur ſequi neceſſario quo ad ſecundam rationem ipſius ut ſicut eſt multorum ſimul memoria, ita ſimul ſit multorum ĩtelligētia: Nam memorie non repugnat eſſe plurimorũ ſiue una ſpecie ſiue pluribus. Intelligentię forſan repugnat: ꝙ̃uis melius eſſet cõcedere etiam ſimul angelos plura ĩtelligere poſſe de quo alias. Tertia ratio ꝓbat angelico ĩtellectui forſan ex natura ſui non repugnare unum illorum agnoſcere ſine alio, repugnat tamē habenti tales ſpecies oporteret etiam probare tales ſpecies poſſe ſibi nõ concreari. Quod certo Theologo probabile eſt. Dicatur ergo ꝙ talibus ſpeciebus ſtantibus non poteſt unum illorꝫ primo actu agnoſcere ſine alio & repugnat ea de re quia ſpecies illa ducit ſuapte natura ĩ multa poſteriori ſeu altero modo accipiendo opinionem Thomę poſſet dici ſimiliter, rationes illas contra eam nõ ualere. Nam nõ erit ſpecies multorum ratio oſtenſiua ſed intellectus ex uno oſtenſo propria uirtute plura comprehendet ueluti patet ĩ exemplo ſuo de nobis hominibus acutioribus & ebetioribus. Sentio igit̃ opinionem Thomę probabilem eſſe ſiue accipiatur priori ſiue poſteriori modo. Sentio & argumēta Scoti ualida, ſi ille ſpecies eſſent ſimiles illis quę a rebus accipiuntur. Ita ut eſſent quędam rerum cognitarum imagines. Sic enim una nequiret eſſe ratio plurium rerum. Si quoque potentię omniũ ſint eiuſdem rationis quomodo acumina uel nõ ſint uel eſſe non poſſint ęqualia non uideo.

¶ Propria in hac re opinio: Et noua opinionis Thomę defenſio: cũ ſolutionibus multis. Ca. xiiii. BONVS.

SAtis abunde cõtrouerſiam Thomę & Scoti abſoluiſti. Quid in re tu teneas declara, quia te non minorem ipſis ĩgenio iudico. BENI. Caue ne ſis nimis placidꝰ q̃a forſan adulator mecum eſſe nequis quom nil ex me lucri preſtolari poſſis dicam tamen quid teneam

dinem spiritualium substantiarũ qualis est & corporalium. Nunc autem uidemus corpora supre ma habere potentias in sua natura totaliter ꝑ formam completas. Inferiora uero nunc unã suscipere formam: nunc aliam. Quare modo con simi li inferiores substãtię ĩtellectuales. Animę uidelicet humanę cõplẽt̃ successiue accipiendo species a rebus sensibilibus. Superiores uero uidelicet angeli natura cõplent̃ speciebus connaturalibus ad omnia intelligenda quę natura cognosci possunt

¶ Et eandẽ conclusionem statim iterum sic probat. Qualis est modus essendi substantiarum spiritualium talis & intelligendi. Sed animę nostrę in esse sunt affines corpori quia eoruȝ formę An geli uero totaliter a corpore absoluti, quia ĩmateriales & in natura pure intellectuali subsistentes. Quare animę nostrę suã ꝑfectionem ĩtellectualem ꝑ corpora sortiunt̃. Angeli uero per ĩtellectualem effluxum a Deo species rerum cognitarum simul acceperunt. Et quasi probans cõseq̃ntiam quo ad sui primam particulã (uidelicet hãc Animę ĩ essendo a corpore dependẽt igit̃ & ĩ ĩtelligẽdo) addit. Alioquin frustra corporibus unirentur. Tertio Paulo post subiungit de extremo in extremum non peruenitur nisi ꝑ medium. Sed esse formę in imaginatione est medium quoddaȝ inter esse formę quę est ĩ materia, & formę quę est ĩ ĩtellectu. Nam forma ĩ imaginatiõe est sine materia, non tamen sine conditionibus materialibus, forma uero quę in mente est abstracta ab omnibus conditionibus eiusmodi. Quare ĩtellectus angelicus quantũcũq; sit potens. i. si ponatur summe actiuus nõ posset formas materiales reducere ad esse ĩtellectuale nisi prius reduceret eas ad esse imaginabile. Hoc autẽ sibi ĩpossibile quoȝ careat ipsa imaginatione. BENI. Ista tertia ratio me nil mouet. Naȝ esse formę sine materia nõ autem sine conditionibus materialibus, est ueluti quid ĩperfecte abstractum, esse autem ipsius etiã sine conditionibus materialibus est ueluti cõplecte abstractum. Et ita forma priori modo abstracta, includitur in forma posteriori modo abstracta, Et accidit illi formę ĩ complete abstractę, esse in uirtute imaginatiua ratione cuius uidetur opponi illi sequenti ea ratione qua est in mente. Quãuis ergo angelus careat sensu, ut tenemus, potest tamen illam abstrahere speciem uirtute intellectiua quę complete sit a materia separata & continentem illam quę in cõplete talis. Sicut producens formam perfectam ut octo producit formam ut sex quia sex continent̃ in octo. Concedatur igitur prior suę argumentationis propositio loquendo de uirtute creata & medio per se requisito, & distincto ab utroq; extremorum. Nã forsan uirtus infinita poterit in extremum mouere non mouendo per medium. Similiter si medium sit accidentale poterit etiam a uirtute creata prętermitti. Sicut põt sensus uidere sine medio aquę Diximus etiam ut medium nõ sit ĩclusum ĩ extremo, quia tunc nõ prius peruenitur ĩ medium q̃ in extremum sicut producens Quadrangulũ nõ prius producit triangulu; sed simul. Altera propositio sibi negatur nõ eniȝ esse ĩ imaginatione ẽ medium ad esse in mente nisi per accidens. Neq; probatio ualet, quia accidit forme ĩ complete abstracte, esse ĩ imaginatione, non quideȝ quia in alio subiecto reperiatur q̃ sensu: Sed quia ĩ ratione sua ipsa non includit subiectum, sicut neq; color, Illudq; medium est solum intellectus coniuncti non autem separati. Quãobrem ita quidẽ dicere non ab re possem ut imaginabile sit mediũ per se inter sensibile & intelligibile accipiẽdo sensibile sub ratione qua sensibile. Nunq̃ enim sensibile, ut tale est, deuenit ad intellectum nisi pri⁹ fiat imaginabile uel imaginatione. Sed nulla corpora sunt angelis sensibilia: sed solum intelligibilia. Color enim animali bruto solum sensibilis, Deo & angelis intelligibilis tantũ, Nobis uero utrũque. VOLTIVS. Recte uideris rationem illam soluisse. GATALDVS. Cur igit̃ Thomas illam tanq̃ euidenter concludentem posuit: BENIGNVS. Omnes sapientum rationes non demonstrant nisi forsan sint formatę ab eis ea ratione qua dicuntur sapientes. Neque Thomas credidit se ea ratione id demonstrasse. Quod quidem aperte uidetur nam illico subdit. Dato etiaȝ ꝙ posset angelis abstrahere species a rebus materialibus, non tamen abstraheret: quia non indi-

Diffinitio intellectus materialis est ꝙ est in potentia omnis intentio formarum materialium & non est in actu aliquod entium anteq̃ intelligat ipsum. Et philosophus post illa uerba statim subdit unde neque misceri rationabile est ipsum corpori siue igitur dixeris intellectum non posse intelligi a se anteq̃ intelligat alia siue intellectuꝫ nihil inse continere formaliter eorũ que sit intellecturus anteq̃ ipsorum species suscipiat. Vterqꝫ sensus uerus est: sed alter uidetur magis cõsonus testui: prior tamen argumento satisfacit euidentius: posterior uidet̃ ęquiualere illi dicto cognoscentem oportet denudari a rebus cognitis super quo tertia ratio procedebat / Ad tertiam ergo rationem dico / Si uerba philosophi eo modo acciperentur ut sonant sequeretur intellectum nihil esse. Si enim intellectus sit perceptiuus omnis entis / Et oporteat cũ omni entitate spoliari ad hoc ut omnia percipiat. Igit̃ ipse nihil esset. Aut certo dicere oportet intellectum non posse seipsum intelligere quom non sit seipso exutus / Quorum utrumqꝫ falsum est: Mens igitur philosophi nõ est alia nisi ostendere intellectum rebus intelligibilibus aliis a se esse ĩmixtum contra illos q̃ dicebant eum ex omnibus compositum cognoscibilibus uel ex principiis omnium puta quatuor elementis Aristoteles econtra ipsum esse exutũ omni cognoscibili. Quo omni? Illo inq̃? quo ip̃i eũ dicebant esse compositum. Illi uero non dixerãt intellectum ex se ipso esse compositũ. Ergo nec ille ipsum seipso spoliari oportere censuit. Deinde antiqui iccirco ex uniuersis intellectum cõstare cognoscibilibus arbitrati sunt quia credebant ad cognitionem esse opus coniunctione cogniti cũ cognoscẽte neqꝫ difficultas eis erat quo pacto se ipsum intelligeret quom sibi sit cõiunctissimus sed quo pacto alia perciperet quę ab eo se iuncta Et respondebant nihil est ab eo se iunctum / sed est ex omnibus constitutus: philosophus ĩprobãdo id / concessit cognitum coniungi cognoscenti non quidem semper secundum esse propriuꝫ: sed ut plurimum secundum similitudinum ĩpressionem / Iccirco ante illam nihil ipsum habere illarum rerum asserit / Habita uero tali impressione esse coniunctum ipsis rebus: & eas ĩtelligere posse declarat / Neqꝫ in hoc reddidit ĩtellectum sensui similem immo potius dissimilem. Sensus nanque determinatum organũ in corpore habet: ꝑ quod suscipit ipsum sensibile nõ quidem in natura propria. Sed in specie quę satis tenuior & immaterialior illa re cuius species dicitur fuisset. Et quia expertus fuerat ꝙ sensibile supra organum collocatum a sensu percipi non posse / Iccirco existimauit omne corpus susceptiuum illius formę tenuis / quę uulgo species dicitur / non esse susceptiuum illius rei conuenit seu ut plurimum quę illam speciem transfundat (dixi autem ut plurimum propter organuꝫ sensus tactus quod oportet esse mixtum ex .iiii. qualitatibus primis quarum tamen etiam species recipit) Iccirco neque percipit nisi uehementius mouentia. Aut ergo carent illa forma cuius speciem suscipiunt. Aut certo remissius eam habent / Organum igitur sensus oportet exui uel a toto uel a tanto illius rei cuius sensus perceptius est / Similiter & omne suscipiens speciem ut corpus diaphanum seu perspicuum aut transparens ueluti aer si non sit ultima superficie terminatum ueluti uitrum caret illa re saltem ingradu perfecto cuius similitudinis est susceptiuum. Quod ergo recipit colorem / terminatum superficie est quod uero speciem coloris perspicuum & transparens est. Ex eo igitur quia organa sensuum exuta esse rebus sensibilibus oportet. Et sicut sensus habent determinata organa ita & obiecta philosophus concludit intellectum non esse potentiam organicam / Est enim receptiuus omnium formarum siue specierum: neque oportet eum exui re cuius est perceptiuus / Solius enim organicę potentię ea conditio est & forsan non cuiuislbet ut careat illo re ipsa / cuius est perceptiua poterit igitur intellectus & se ipsum & essentiam suam & habitus atque actus proprios percipere & agnoscere. Ad quartam rationem neganda est maior ad philosophum & ad rationem qua probatur dicetur de motu Angelorum si prestolari placet.

quidem & contra primum philosophũ & contra primum Theologum est. Aristoteles nãq3. xi. metaphisice & .3. de anima dicit. In rebus sine materia idẽ est ĩtellect9 & quod ĩtelligere. Ergo idẽ erit intellectus & quod est ratio intelligendi. Et in. xii. metaphisicę intelligentias omnis per suam substantiam omnia cognoscere uidetur asserere / Dionysius autẽ. vii. de diui. no. ait Angeli sciũt ea quę sunt ĩ terra secundum propriam naturam mentis. Et. iiii. eiusdem inquit Deus tota in totis congregat hoc est omnia ĩ omnibus ut sit sensus in quocũq3 Angelorum congregat cognitiones omnium ita ut essentia uniuscuiusq3 in se contineat omnia. BENI. Queadmodum una forma naturalis nequit complere totum appetitum materię: eo ꝙ nulla forma continet omnes formas appetibiles. Ita quia nullum intelligibiliũ creatorũ continet omnia intelligibilia. Etiam creata Ad omnia uero intelligibilia intellectus extenditur / Et nulla natura creata omnia continet quare nulla natura talis poterit esse ratio cognoscendi omnia. Et ita neque essentia Angeli poterit rationes omniũ ĩtelligibilium continere. ¶ De ĩtelligentiarum cognitione alio modo q̃ nos loquit̃ philosophus. Et Aueroys comentator suus. Nã forsan per essentiã superiorum inferiores agnoscunt superiores ac etiam se ipsos ut quidã addũt & per essentiam propriã agnoscunt ĩferiores. Et forsan etiam se ipsas. Sed christiani non tribuũt intelligentiis creatis tantam dignitatẽ / quantam peripatheticorũ quidã. Adeo nãq3 non nulli eas magnificant ut quosdã Deos putent. Dionysius autem non dicit Angelos propria essentia cũcta ĩtelligere sed res creatas naturaliter concipere. Et in eis Deu3 agregare omniu3 rerũ similitudines. Vnde ibidem dicit Angeli rerum illuminantur rationibus. CHRO. Et si nulla res creata cõprehendit ĩ se omnia posset tamen forsan cõprehendere multa: & ita saltẽ aliqua posset Angelus sua essentia cognoscere. BENI. Põt ea q̃ includit formaliter (ut aiunt) & realiter: qualia sunt supiora & proprietates. Forsan etiã dicere possemus angelos aliqua etiam alia a se propria sui essentia agnoscere posse sed non omnia. Et superiores iccirco pautioribus pollere similitudinibus / quia plura per sui essentiã agnoscunt. Concludamus ergo Angelos omnia per sui essentiã agnoscere nõ posse ut tamen quedã per illam agnoscant nõ repugnare.

¶ Altercatio inter Thomam & Scotum an Angeli scientiam a rebus accipiant. Ca. xv.

PRODANELLVS.

Qvamuis ex his quę supius attulisti opinari uideris Angelos a rebus sciam acquirere posse: & eos intellectu agente preditos esse. Id tamen eget amplioris perscrutationis. Iccirco in quiro an Angeli possint accipere sciam a rebus. BENI. Hic quoq3 concertant duo illi nominati uiri & posteris suis ꝑpetui certaminis hereditatẽ relinquunt: & utinam gratia ueritatis indagandę (Socratis antiquo documẽto) & non proprii fastus gratia hodie decertaretur. Mihi certo Thomas non minus charus Scoto. uterque enim prętans: uterq3 doctus / uterq3 sacrę fidei ualidus ꝓpugnator ubi ualuero / illos cõciliare id facere enitar. Nõ post ponẽdo Alexãdrum priorem illis & de his qui philosophica miscuerunt Theologicis primum / neque Scũm doctorem Minorum bonauenturam & si q̃d mihi ratione euidenti / aliter uidebit̃ neutri parcam magis enim amica philosophis maxime sacris ueritas q̃ homines difficile tamen admodũ est a neutro illorum disentire: elegerunt nãque ex multis honorabiliores partes. Nam & ante Thomę & Scoti tem pora utriusq3 opinio erat: priores sunt & antiquiores opiniones quas tenent ipsis. Verũ quia hos posteritas magis collit: ipsis etiam opinionum talium nomen tribuit. Fuerunt igitur a multis sęculis de Angelis ĩ re proposita due opiniones. Vna tenens Angelos a rebus notitiam accipere non posse & hanc sequit̃ Thomas. Altera Angelos a rebus cognitionem accipere ualere & hanc tenuit Scotus. Conclusio Thomę est hęc: Species per quas angeli ĩtelligunt: non sunt a rebus accepte sed ipsis connaturales. Et probat eam sic. Talem oportet ĩtelligere distinctionem & or

Ad quintam rationem q̃uis quidam concederēt illam cognitionem esse eandem suę essentię atq; intellectui: neq; id est proprium Deo faterentur Illud tamen magister superius negauit Et recte si in illa esset eadem foret certo una omniuȝ intelligibilium: Quę quom sint infinita & illa uideretur immensa: Quod absurdū: Dico igitur pl⁹ conuenire medium cum extremis interdum ut qum mediuȝ participat utroq; extremoruȝ: quale mediuȝ non est proprie cognitio: quę est proles rei agnitę & potentię agnoscentis. Ad ultimam rationeȝ dicitur in antiqua translatione eo modo haberi: sed in noua illud corrigi, ubi dicitur angelos agnouisse proprias uirtutes: vel si antiqua translatio teneatur angeli ignorant suaȝ uirtutem quia prout a sapientia Dei infinita ꝓcedit non comprehendunt.

¶ Quo pacto Deus non cognoscitur ab ulla creatura quoue agnoscitur. Caput Octauum. GONDOLEVS.

Perscrutari deinde libet. An ipsi angeli natura propria Deum gloriosum distincte & sicuti est agnoscere possint: Nos quippe homines per obscurā Dei cognitionem possidemus. Per speculum quideȝ in enigmate: Et ueluti Nicticoraces quedam satagimus in solem illum, & iubar magnuȝ susciper. Qualem igitur cognitionem de ipso Deo āgeli habeant scire peropto. BENIGNVS. Quam difficultatem hac in re sentis. GONDOLEVS. Hanc inq̄ quia una ex parte sicut Sole inter uisibilia: Ita Deo inter intelligibilia nil manifestius. Cur, ergo ab omni intellectu ñ colligato: sȝ a sensibus soluto extemplo tam manifestissimum iubar non uideatur miror. Altera ex parte Deum inquit Dionysius esse supra omnem substantiam ab omni cognitione segregatū Et super omnes cęlestes mentes incomprehensibili uirtute collocatum. Similiter Quia beatitudineȝ quę in Deo est supernaturalem omnes omni creaturę dicunt: Nemo ergo poterit eum uidere. Quo pacto itaq; summuȝ uisibile penitus sit inuisibile uix capio. BENIGNVS. Omnino ueris non ab re: Neq; mirum Nam & precipui Theologi in ea re commouentur & decertant. Verum uidenduȝ primo est in quo conueniunt omnes. Deinde in quo differunt. Consentiunt ī hoc. Nulla creatura potest propria uirtute diuinam agnoscere essentiam: Intuitiue siue facie ad faciem: Sic enim propriis uiribus beari possent. ¶ Neque uita ęterna esset ex gratia: ¶ Et diuina essentia esset obiectum naturale mētis createę. ¶ Atque extra se aliq̄d natura produceret Quę Theologis omnibus preabsurda. Est namque diuina illa natura omnibus creaturis obiectum uoluntarium: ita ut si uelit uideatur, si nolit, minime. Coueniunt & in eo. Nulla uirtute creata, diuina potest comprehendi natura: etiaȝ si facie ad faciem uideretur. Apprehendi quidem intellectu & mente potest: Comprehendi nequaquā Est enim ueluti infinitus quidam Mons qui & si tangi possit, complecti tamen non ualet. GONDOLEVS. Quom Deus sit prorsus indiuidu⁹: Immo unica (ut opinari libet) entitas Si ergo uidetur, totus uidebitur, nilque restabit uidendum. Cur ergo non comprehenditur: quod undique patet: quod totum cernitur? BENIGNVS. Recte miraris: Sed huic tuę admirationi trifariam fieri posset satis: Vno quidem modo: Quia in illa essentia resplendēt uniuersę creaturę quę multitudine infinitę, & a uirtute creata haud permeabiles: Creatus namque intellectus nequit distincte cognoscere infinita. Secundo modo: Quia ille dicitur comprehendere qui excedit omnis intelligentes: a nemineque exceditur: & limpidius inspicit: Et si namque Michael cunctas diuinę naturę cerneret perfectiones: cunctaque in ipsa relucentia uideret, ita ut nemo plura intueri ualeret, ob id tamen non cōprehenderet: quia infinitus intellectus illa eadē clarius intueretur. Tertio modo Quia & si uidētes Deum rem immensam uideant, non tamen uiderent illius rei infinitatem. Et ita non comprehenderent. GONDOLEVS.

Ognitio quę fit in ipso intellectu / si ī
genita non sit ex cognoscente & cogni
to Aurelio teste gignitur. Est autem
omnis cognitio creaturaruz producta
& genita / quia ipsius accidentalis forma solius
namqz mouentis inmobilis actio & operatio est
ipsius substātia & essentia. Angeli igitur quom
natura sint ītellectuales substantię / nullaqz po
tentiarum ad actum intelligendi necessariarum
neqz agens / neqz possibilis eis desit: Sitqz illorꝝ
essentia de genere manifestissimorum in tota u-
niuersi natura / Absintqz impedimenta quę in
nobis sunt Neque eniz est eis connexio ad uires
sensitiuas ut ab eis dependeant. Neqz opus est es
sentiam abstrahi quę ex sese summam ad ipsorꝝ
intellectum proportionem habet: quę sibi pro-
pinquissima / quę ueri obiecti ueriqz intelligibi
lis cunctas conditiones obtinet: Vbicumqz au-
tez inquiunt philosophi est agens naturale / ap
proximatum sine ullo impedimento / patienti &
suscipienti optime disposito ut sequatur actio ē
necesse. Et in angelis est essentia / est & intellec-
tus mentalis prolis ueri certiqz parentes Quorꝝ
unus obiectum vz patris nomen (solum namqz
agit) Alter matris (Agit nempe & patitur) (si
idem sit intellectus ꝓducens & suscipiens ut ple
riqz putant) nomina sortiuntur Quom itaqz u
terqz parentuz adsit / Et certo castissimis amplę
xibus semper coniuncti sint / Neqz sterilis ullꝰ
sit / absunt namqz prępedimenta uniuersa. Cur
negabis tam delicatę prolis generationem quę si
nu foecundissimę matris & excipiatur & confo
ueatur ? MLASCOGNIVS Forsan res ne-
quit nisi specie media mouere intellectum. BE.
Omnes aiunt speciem uirtute obiecti relucentis
in ea / gignere cognitionem: Si itaqz obiectuz ut
in specie resplendet ubi sibi esse ualde diminutū
& exile producit Cur non magis ipsum obiectū
(si in se sit presens & secundum esse perfectuz)
producet & generabit. Veluti enim media spe-
cie causat / ita si eque adsit & nobiliori modo se
ipso causabit. MARTINVSSIVS. Si obiec-
tum potior sit causa specie: Ergo materialis sub
stantia poterit absqz specie cognitionem causarē

cuius contrarium experimento assiduo uidemus
BE. Illa consequentia recte negari posset: Neqꝫ
enim similiter substantia in materialis atqꝫ mate
rialis sunt intelligibiles: Materialis quippe po-
tentia remota cognoscibiles. In materialis actu
siue potentia propinqua / a mente non alligata
sensibus perceptibilis / cuius gratia ut diximus
a nobis nunc agnosci non potest anima nostra /
quia mens a sensu pendet. Tamen alias declara
bitur Angelos atqꝫ animam nostram / qum ī in
telligendo a sensibus non dependebit posse etiā
cum rebus materialibus absqꝫ specie causare in se
cognitionez. Neqꝫ materies obstabit: Nam phā
tasma secundum non nullos causat actum quo
intelligimus / quom tamen sit accidens corpore
um & materiale: Qꝛ si non causet actum intel-
ligendi / Causat tamen speciem in ipso intellec-
tu uel saltez comproducit / una cum agente in-
tellectu. VOLTIVS. Posset nec ne Angelus
suam essentiam per speciem agnoscerē? BE. Pos
set certo / Sed talis notitia esset abstractiua. RE
STIVS. Quid notitia abstractiua? BE. Quę
opponitur intuitiuę. Intuitiuam autez philoso-
phi notitiā uocant / quin aliud in seipso cogno-
scitur / non solum quo ad ea que sibi per se & ne
cessario insunt sed ad ea quę per accidens & hoc
siue res in seipsa talis uideatur / siue ut theologi
addunt in aliquo ipsam eminentius continente
Veluti quecunqꝫ in diuina essentia uidentur / so
lum intuitiue cognoscūtur: In ea uero teste Di-
onysio & omnibus theologis relucet omnis cre
atura & habet ex se increatum. Quod enim fac-
tum est / omne in ipso uerbo uita erat sine initio
Notitiam autem abstractiuam dicūt quę est rei
per speciem rei inq̄ in se prout abstrahit ab exi
stentia & omni accidente. Qꝛ autem angelus se
ipsum ita possit agnoscere / hoc est per speciem
saltem a cognitione derelictaz / qualis est ea spe
cies qua recordamur eorum quę egimus. Persua
detur ex eo / quia omnem cognitionem quaz po
test unus de alio habere potest & idem de se ipso
LVCHEVS. Cogitant igitur sicut & nos de
se ipsis: neqꝫ semper seipsos intuentur. BENI.
Dicimus id tanq̄ possibile / Non asserimus ut re

Hec mihi molestior ceteris: Quomodo enim uidebitur Deus inmensus non uisa ipsius immensitate? ¶ Quo pacto res unica partiꝫ uideri partim non uideri poterit? ¶ Quo pacto uoluntas quietabitur in bono infinito si mens non percipit illud tanq̄ bonum infinitum? ¶ Beati quoqꝫ / aut nullo modo Deum agnoscent infinitum aut credent esse infinitum per inde atque uiatores. ¶ Et si nil sciunt de sua immensitate uiliores nobis sunt / Si solum credunt Ergo fideꝫ habebunt ī patria de quibus hic uidetur haberi demonstratio. ¶ Reliquas duas tollerareꝫ: Ex prima tamen sequi uideretur Deum in se comprehendi posse: Sed quo ad illa quę relucent comprehendi non posse: Et ꝙ aspicientes infinitatē ipsius non comprehendunt / aspiciētes uero ad multitudinem creaturarum infinitam comprehenderent: & tamen non iccirco Deus est īmensus / quia continet immensa. Sed potius econtra iccirco in numera continet / quia ipse immensus Secunda mihi placet prę aliis. Ex illa tamen sequitur non solum Deum / sed nullam creaturaꝫ a creata mente comprehendi posse: Solus enim Deus rem quam intelligit comprehendit / & ita non solus Deus incomprehensibilis? BENIGNVS. Tuo egregio acumine me compellis ut illis modis iungam & quartum: Deus solum se comprehendit: & a se solo comprehenditur / quia nullum intelligibile aliud tali intellectui adęquatur: nullusqꝫ alius intellectus naturę diuinę ęquiperatur. GONDOLEVS. Is mihi modus supra modum placet. Recte itaqꝫ scriptum est Deuꝫ nemo uidit unq̄ natura uidelicet propria & comprehendendo / Et nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius aut ęqualis filio. BENIGNVS. Hucusqꝫ conueniunt Theologi. Aiunt namqꝫ uniuersi Deum natura uideri non posse ab ulla creatura neque comprehendi: Sed cur ab angelis non uideretur tanta claritas nulla forsan ratio est nisi quia nō placet illi / qui cōdidit etiā ipsos angl'os

¶ Recte opinari contra multos angelos omnes a principio Deum agnouisse distincte per speciem concreatam: & soluuntur rationes cōtrarię. Caput. Nonum. PRODANELLVS.

ACcepi nullam creaturam posse natura uidere gloriam magni Dei. An itaque notitia abstractiua & per speciem ipsiū angeli agnoscant distincte / posset inuestigari. BABALIVS. Quibusdam uidetur speciē diuinę naturę fieri non posse: ¶ Nulla enim similitudo / nullumqꝫ exemplar ipsius creari potest / Nempe aut sibi adęquaretur / & ita aliquid Deo ęquale foret / aut non adęquaretur / & ita non esset exemplar distincte representans. Deinde infinite rei infinitum exemplar fieret: hoc autem repugnat creaturę. PRODANELLVS. Rationes illę facile soluuntur. Adęquabitur namqꝫ exemplar in ratione exemplaris non in rei natura / ueluti & lapidea Cęsaris. Imago distincte presentabit Cesarem: q̄uis in esse longe distet ab illo: Representabitqꝫ non quidem quantum a diuino intellectu noscibilis est: Sed solum quantum a Creato. Neque incongruum uidetur finito representari infinitum sicuti nec paruulo maximum. ¶ Nonne actus uidendi est imago eius quod uidetur? Et quis negabit uisionem finitam in beatis esse illius essentię quę infinita? Nobis igitur nullum inconueniens uidetur si species siue Idea siue Exemplar diuinę naturę alicui cōcrearetur. ¶ Paulus certo uas electissimum optimi Dei in raptu illo Aurelio perhibente uidit diuinam maiestateꝫ: Nec tamen tantę uisionis etiam post quartumdecimum annum oblitus fuit. Et si forsan illa similitudo memoratiua sit alterius rationis ab illa q̄ cognitionis causatiua. Namque in sensu etiam subiecto differunt: Illa enim qua cognoscimus in uirtute imaginatiua siue quamuis alia qua apprehēdimus. Altera Immemoratiua existit. Recordabatur certo Paulus: illius uisionis / ratione alicuius speciei derelictę. Consentaneum profecto rationi est illos cęlestes spiritus tali uiuere a principio creationis fuisse donatos: quo suum atque omnium conditorem propria sub ratione agnoscerent: Ipsumqꝫ si uellent summe amarent / & in gratiarum actiones prorumperent.

Et utramq; possibile est perfectam esse / Non e
rit etiā intellectus audientis mere passiuus quoȝ
producat & suscipiat: Quoruȝ utrumq; senten
tiis ab ipso ibi positis repugnat. Preterea. Si ita
esset ut illi credunt / sequeretur ꝙ ille qui audit
posset habere cognitionem distinctam de re nō
existente quam nunq̄ nouerit cuiusq; specieȝ ꝓ
priam nunq̄ habuerit. Deinde Qualis esset no/
titia illa querit Ariminensis: quia nō abstracti/
ua quom non sit per speciem (Abstractiua ue/
ro omnis per speciem solam fit) neq; intuitiua /
quoȝ possit esse non existentis / Ponatur namq;
aliquod preteritum / unum angelum ignorare /
Alium autem nosse & illius habere specieȝ / qua
media poterit distincte illius rei transacte recor
dari: poterit ergo sicut in se ita & in alio produ
cere illius rei recordationem. Et ita quispiaȝ rei
semꝑ sibi ignote recordabitur. Quod est absur
dum. Si quoq; (iterum obicit) esset uni angelo
cognitio unius cōclusionis: que nequeat cogno
sci nisi ex prius notis posset ille talem cognitio/
nem in alio causare quoȝ sit sufficienter in actu
primo respectu talis considerationis / Et ita iste
cognoscet illam conclusionem absq; cognitiōe
taliuȝ priorū que oportebat omnino prius nos
se. Quod est etiam per absurdum. Deniq; Esto
inquit ut in coetu multorum angelorum unus
loquatur uni / quo pacto ille audiens agnoscet
potius Michaelem sibi locutum q̄ Gabrieleȝ p̄
sertim si cunctos uideret illud agnosceṙ de quo
unus illorum locutus est. Nam in potestate co/
gnoscentis cuiusq; angeli ē posse loqui. Addit
ꝙ secundum illam opinionem nō ponitur mo
dus quo angelus loquatur angelo alterius speci
ei aut anime separate: atq; demonib⁹: Si quoq;
ratio illius opinionis ait / esset uera tūc unus ho
mo posset alteri loqui quom habeat actum pri
mum perfectum alicuius cognitionis. Similiter
habens actum primum perfectum uolendi po
terit producere ipsum uelle in sua uoluntate / n̄
autem in uoluntate angeli alterius aut hominis
Quare ratio illa falsa in qua opinio fundatur.
Dicit enim habens actum primum perfectum
posse in passo sibi congrue applicato / & eiusdē
rationis secum actum producere secundum. Se
queretur enim ꝙ homo illo modo posset loqui
homini / atq; uoluntas aliquid producere in uo
luntate alterius uel angeli uel hominis. Falsum
quoq; est ut intellectus inferioris angeli / aut a
nime separate sit eiusdem rationis cum intelle/
ctu āgeli superioris. BONVS. Iste uidetur ap
tus atq; idoneus ad destruendum: Sed quid ipe
tenet / nosti nec ne? CERVIVS. Angelos lo.
qui per scripturam inquit certi sumus: sed qua/
liter est nobis ignotum. BONVS. Omnis dif/
ficultas per nescire facillime soluit̄ / CERVI/
VS. Addit tamen in mentibus Angelorum du
plicem esse locutionem / una ē cogitatio ipsa q̄
primum signum rei: Et hec locutio secundum
ipsum est nota soli Deo / Altera locutio est illi
sub ordinata in significando: Formant quippe
Angeli in seipsis quedam signa res ab eis cōcep
tas significantes: sicut & nos formamus in men
te signa conformia uocibus: Et hanc talium si/
gnorum formationem linguam angelorum uo
cauit (inquit ille apostolus) vnde Glosa Ange
li inquit prepositi / significant minoribus qui/
busdam nutibus aut signis. Et hoc modo unus
quisq; poterit distincte quum libuerit loqui: &
alter determinate scire quis loquatur / quia ille
qui signa eiusmodi proponit / Sed non poterit
uni loqui & non alteri / si alter debite appropin
quet & aduertat / Et concludit ꝙ q̄uis cogitati
ones alterius nequeant uideri: Signa tamen ista
possunt / non propter maiorem propinquitatē
sed quia natura cogitationis est talis & signi ta
lis. BENIGNVS. Quarta erit ista opinio de
modo loquendi angelorum: Sed utinam ita fa/
cile construxisset sua / sicut facile uidetur destru
xisse aliena. Neq; tamen destruxit bene aliena /
Quando enim primo infert si angelus potest ca
usare in alio auditionem / ergo & in se / Negat̄
sibi consequentia: Nam & si possit causare in se
actum intelligendi / non tamen ille uocabitur
auditio: quia in proposito alius est qui loquit̄:
& alius qui audit / Non ergo sequunt̄ illa incō
uenientia contra opinantem / q̄ ipe iferre uidet̄
Neq; sufficit esse intellectum eiusdem rationis

guetur p illas duas uires. PALMOTA. Vbicũq3 est appetitus uindictę ibi & ira. Et ubicũq3 ira ibi & irascibilis. Sed ĩparte ĩtellectiua est appetitus uindicte & ira. Quare & irascibilis. Similiter ubicũq3 est uis ꝓpulsatrix contrariorum & impedientium ibi & irascibilis. Sed in angelis & parte rõnali hõis ẽ talis uis. Quare. BENI. Quę sũt sparsa ĩ uiribus ĩferioribus: unita sunt ĩsuperioribus. Voluntas ergo & si unita sit potentia: ęquiualet tñ & cõcupiscibili & irascibili. Sicut sensus cõis oĩbus particularibus & sicut ĩtellectus omnibus sensibus. Recte igiẗ diciẗ uoluntatẽ in ea nõ diuidi tãq̃ ĩduas uires distinctas & tñ diuidi tãq̃ ĩ duo p ęquiualentiã contenta. Quare quicquid possunt ille due seorsum põt & uoluntas. Dionysius quoq3 id affirmare uideẗ dũ. iiii. c. de di. no. In demonibus eẽ furorẽ irrationabilẽ & concupiscentiam amentẽ asserit Demones ãt sunt eiusdẽ naturę nunci cuius & añ pccũm fuerunt. GONDO. De arbitrii libertate iam cõtemplari opus ẽ inquo consistat & an sit in summis illis spiritib9.

Voluntatis libertas inquo consistat: quidue sit. Caput. iiii. BENIGNVS.

Randem exposceret Tractatu3 uiri peritissimi si de liberi arbitrii facultate cũcta explicare agrederemur. Ea itaq3 solum quę ad rem attinent pstringere curabimus. Nos ęquidem nostrã libertatẽ in hoc primũ consistere experimur, qa circa idẽ actus elicere cõtrarios ualemus eandẽ nãq3 rẽ & uelle & nolle hoc ẽ amore aut odio ꝓsequi possumus. Deinde liberi & in hoc sumus qa dilecta respuere & ia3 contenta iterum amare nil ĩpedit quin possimus uerum in hoc p̃cipue liberi esse uidemur, quia re quauis oblata eam n3 amore neq3 odio ꝓsequi ualemus. Adeoq3 ĩ hoc liberi sumus & hac actuum suspẽsione potimur. Vt ẽt ipm summũ bonũ quouis mõ agnitum nõ uelle nõq3 amare & miseriã ipa3 nõ nolle nõq3 respuere possemus. Quom aũt hęc sint honori atq3 dignitati hõib9. Quibus ãgelos satis digniores putamus. Cur igiẗ tantã dignitatem tantãq3 naturę pręstãtiã qua nos gloriamur ab ipsis remouebimus? An dicemus eos ab aliis agi duci ac moueri & ut sagittã dirigi ad signu3?

Quẽadmodum igiẗ excellentior eis & uoluntas & ĩtellect9 ita & arbitrii facultas gloriosior. Plãtę qdem & uniuersa uita carẽtia sicut nil cognitionis ita nil quoq3 libertatis participant. Bruta certo ĩfimũ gradũ libertatis obtinent iccirco potius duci & agi dñr q̃ ducere aut agere. Neque tñ oĩo carent libertate sicut n3 cognitione, n3 cõpositione, n3 discursu. Legite philosophum tertio moraliũ ubi sponte agere siue uoluntarie & pueros & bestias dicit. Nõne belug a multis abstinẽt atq3 uoluptas trahit & multa sequunẗ q̃ natura p horrescit? Quid canis? Quid muscipula? Quid ęquus? Sed dicunt minis blãdiciisq3 mouenẗ. Fateor & hoĩes quoq3 ad comodũ uł iustum aspiciẽtes amant. N3 tñ bruta ęquamus hoĩbus. Trepidant pleriq3 Fideiq3 repugnare q̃ dicimus putãt n3 tñ repugnãt. Veluti nãq3 qñ parum de est nil deesse uideẗ. Ita qñ modicum ad est nil adesse uidetur. Quia ergo parum beluis atq3 pueris libertatis iccirco ne liberi qdem esse dicunẗ. Lõge uidenẗ hoĩes brutis ẽt ĩ hos excelsiores: adhuc aũt hoĩbus angeli atq3 angelis angeli p̃stãtiores. Forsan tñ ęqualis est hominum angelorũq3 oĩum libertas ĩquãtum consideraẗ ĩ ea remotio coactiõis Et si potentię sunt eiusdẽ rõnis. Sed an uoluntas cogi possit. Et qd est eam nõ posse cogi & multa similia discutienẗ alias. Sat nunc sit ostendisse angelos nobiliori mõ q̃ hoĩes arbitrii liberi facultate pollere. GONDO. Quo uł ex parte delibem9 quiditatem liberi arbitrii quero quid sit libertas potẽtia: an habitus & spẽs: an opatio aut passio? Hęc. n. sicut ĩ aĩa ita & ĩ angelo solu3 reperiunẗ. BENI. Qum diuino fauore & opitulatione cęlestium ciuium ad opus de hoĩe cõficiendum accesserimus hęc oĩa latius disputabimus. Nunc p̃termittendo aliorum hac ĩ re declarationes ipse nũc sentio ita libertatẽ diffinio ut neq3 sit opatio, n3 passio: neq3 spẽs aut hitus nullus, neq3 ꝓprie potentia, Sed ꝓprietas q̃dam appetitus rõnalis uel ẽt aliquo mõ & ĩperfecte appetitus aĩalis qua est aptus natus rẽ ꝓducere ĩ esse uolito aut nolito (ut utar uocabulis parisinis & exoniensibus) aut n3 uolito neque nolito. Aut postq̃ ꝓduxit in esse uolito possit ꝓducere in esse nolito & econtra ac ẽt

ięso phantasię organo neque iam agnita cō templari, neque noua quę contemplemur acquirere possimus. Quamobrez neque nosmet ipsos nisi quodam reflexo modo agnoscimus & si alia prius non cognouerimus mentem ipsam cognoscere nunq̄ poterimus. Mirantur ergo Theologi quom nil sit ipsi menti seipsa propinquius uel potius intimius cur non primum ante omnia seipsam intueatur & aspiciat? Et Augustinus illiuscerei causaz peccatum & iniquitatem esse fatetur: Quę causa inquiens est q̄ ipsam lucem acie fixa intueri non possis nisi infirmitas? Et quis eam tibi fecit nisi utique iniquitas? Confirmant id Eustratius atque linconiensis. Verum si homo in statu innocentię & naturę institutę eandem conditionez subisset (sicuti forsan teneri posset) tunc huiusce rei causa sola diuina uoluntas fuisset statuz uię legibus suę sapientię (immo uoluntatis) eo modo firmans & stabiliens. Anima igitur nostra debuisset seipsam ante omnia cognoscere: Qua d̄ re Aurelius sępius reiterabat mens est nota sibi, Anima se ipsaz nouit hoc est actu primo & maxime nata est seipsam cognoscere actu secundo, Cętera itaque omnia tuz sunt menti primo actu nota, qum ins[illegible] uel sui similitudinem illi coniuncta seu present[illegible], Mens uero ipsa ultra p̄sentiam immo perfectissimam coniunctionem tum fit actu primo complecte sibi nota qum aliquid aliud a se intelligere ceperit. Quare adeo circa extraria[illegible]entia occupatur ut iam in dies magis ac magis illud ad impleri uideatur multi multa sciunt: Et seipsos nesciunt: Vnde & oraculo illo (& si forsan pro phano) recte monemur nos interdum & nostra potius cogitare quo dicitur

Cognosce te ipsum: Veritas profecto aquocūque dicatur a spiritu sancto est.

GOTIVS. Pręcoeptor nouimus te declamatorem bonum esse, Et certo doctis uiris inconsuetum docendi genus quod se diuus Hieronymus nec dum attigisse confitetur bene dicisti. Sed nos disputare intendimus confligemus igitur decertabimusque, Tu arbiter, noster ęquam feres sententiam, Ego nunc Angelos se propria mouente essentia intelligere nequire probabo primo sic Nullum Singulare est perse intelligibile, neque ratio intelligendi ubique. n. clamat Aristo. sensuz esse singularium, intellectum uero uniuersalium, Et naturis attribuitur ratio per se intelligibilitatis: Sed angelus est singulare quoddam. Igitur Angelus non erit per se, nec a se nec ab alio intelligibilis, nec etiam alio modo in se cognoscibilis quom sensu careat Minor probatur. Cuicumque per se competit agere illud est singulare: Actiones namque sunt singularium subsistentium, Sed angelis competit per se agere: Ergo & indiuidua esse. Preterea Quod negatur ab anima quo ad hoc negandum est ab angelo. Ita enim anima est sibi ipsi propinqua & intima sicut & angelus: Sed non obstante tali propinquitate anima nequit seipsam intelligere propria essentia mouēte: Nam philosophus Tertio de anima dicit Animam non posse seipsam intelligere nisi aliis intellectus unde ait Intellectus nihil est eorum quę sunt ante intelligere igitur neque angelus poterit seipsum intelligere sua essentia mouente Quę ratio maxime ualet si teneamus ut iam tenuit pręceptor intellectum animę & angeli eiusdem speciei esse Deinde Omnem potentiam cognitiuaz oportet ab illo quod est ratio cognoscendi denudari Sicuti Secundo de anima dicitur organa spoliari oportere uel potius carere illis quę potentię per se cognoscunt ut uisum colore & auditum sono. Et in Tertio

bitus) tunc ipsi rerum cognitionem propriis ui
ribus nancisci nequiuissent: Et ita nobis (remo
tis ab eis accidentibus) inferiores essent . Nam
& si noster intellectus ut tabula in qua; nil sit
depictum creetur , uires tamen sibi sunt ? qui-
bus nuditatem suam etiam purpureis & bissinis
uestibus (hoc est) altissimis & subtilissimis co-
gnitionibus colere splendideq; tegere & coope-
rire nouit. Angelus autem neque se neque aliud
ualebit intelligere: Sed erit ut lapis uel planta.
¶ Item Eadem est (ait ipse) ratio īmaterialita
tis & intelligibilitatis: Quicquid ergo est secun
dum se īmateriale est secundum se & ītelligibile
Sed angelus est secundum se īmaterialis: Igitur
& intelligibilis. Ergo non est opus ullo habitu
ad hoc ut seipsum agnoscere possit. Deniq; pro-
babo si angelus nequeat quicq̃ cognoscer̃ nisi ꝑ
talem habitum ꝙ non possit cognoscere existen
tiam rei: Et probo sic Omnis cognoscens per ra
tionem abstrahentem ab utroq; oppositorum si
ue extremorum , neutrum illorum cognoscit ꝑ
talem rationem: Sed angelus secundũ te cogno
scit per rationem illius habitus qui abstrahit ab
existentia , & non existentia. Quicquid.n.repre
sentat , natura id non libere representat. Sit igi
tur habitus representans. A. Quero an represen
tat. A. fore & ñ fore simul: & sic represẽtabit cõ
tradictoria. Et per consequens nihil. Aut solu;
representabit. A. fore & prout existit: Et sic nõ
intelliget. A. non existens. Aut ecõuerso repre-
sentabit ipsum. A. nõ existens: Et ita non agno
scet illud du; existit , neq; ea ratione qua existit
Igitur angelus per illum habitum non cogno-
scet quando res aliq̃ existit neq; quãdo ñ existit
MENTIVS. Diceret ꝙ quãuis talis habitus
non possit denotare primo nisi quiditate;: tamẽ
poterit alia representare secũdo. GEOR. Signi
ficatum quod logici secundu; uocant , aut est ĩ
cluso in primo essentialiter aut est inferius uel q̃
si inferius ad illud , sicut homo seu rationale re
spectu animalis: Quamuis ergo significatum se
cundum quo est inclusum aliquo modo actuali
in primo uel sicut pars uel sicut accidẽs possit cõ
gnosci cognito illo: tamen significatu; secundũ
quod est inferius uel quasi inferius impossibile
representari: per illud quod primu; significatũ
representat nisi illud per aliquid determinet̃ ad
illud. Numq̃ eni; animal stabit pro homine ni
si aliquid adiungas ut rationale seu risibile , uel
aliud eiusmodi. Quiditas autem quę secundum
hunc doctorem primo representatur habitu il-
lo non determinatur ab aliquo , ut existentiam
denotet: Quare alius modus cognoscendi eam ĩ
quiretur q̃ per talem habitũ. ¶ Dicit quoq; iste
doctor angelicum intellectum sicut & nostrum
nullum singulare per se intelligere quia essentię
non representantur cum eiusmodi conditionibꝰ
quia scientia non est nisi eorum que sunt necessa
ria & īmutabilitatem sortiũtur: hoc certo est cõ
tra ipsum quia tunc per habitũ illum non agno
scunt oĩa cognoscibilia. ¶ Et arguo etiam Cur
inquirendo nõ agnoscunt singularia? Ratio &
enim singularitatis non subterfugit ratione; en
tis: Deus quoq; & seipsum & cuncta singularia
intelligit: Neq; obstat ꝙ aliqua singularia sunt
limitata: quia etia; quędam nature sunt limitatę
Multa quoq; singularia sunt ab oĩ materia phi
sica separata ut indiuidua angeloru;. Deinde &
materia ipsa ens est cur ergo non intelligetur ?
Pręterea secundum opinione; ipsius Ratio cur
habitus non representat rem , sicut species , hęc
est , quia habitus nõ est natus gigni a rebus abs
q; medio , sicuti gignitur species , sed solum ha
bitus gignitur actu intellectus , simplicia confe
rentis: Nam ex frequentatis actibus generatur.
Deinde ipsemet arguendo cõtra speciem : Quia
ipsa species si aliunde imprimeretur q̃ a re non
minus rem representaret. Respondet ponens ta-
lem regulam : Quando aliquid ex sui natura &
a sua causa genitum , est tale , a quocunque im-
primatur semper erit tale : Sed species ex sui na-
tã & prout a re gignitur est ipsius representati-
ua , Igitur a quocũq; imprimat̃ erit illius repr̃sen
tatiua , Ego simili argumẽto utar cõtra hĩtu; sic

de. Est enim sibi memoria fecūda siue intellect⁹ cum obiecto presente in se aut in specie / Et si o pus sit habitu ille non deest / Intellectus quoq possibilis alterius angeli est susceptiu⁹ cuiusuis cognitionis / recte dispositus & cōgrue poterit esse approximatus. Quare unus īprimere ī men te alterius ualebit alicuius rei cognitionē / Quo uero id manifestius sit dicant angelum posse gi gnere aut cognitionem rei illico / Aut cognitio nem & speciem simul / aut etiam specieз dumta xat / Si namq angelus audiens habeat speciē rei de qua hic loqui intendit: super uacaneuз foret eam sibi denuo imprimi: Et quia non semper a ctu contemplatur illa / quoruз insunt sibi in cō plexa / poterit sibi cognitio imprimi absq ulli⁹ speciei īpressione. Si auteз nō sit ei species rei de qua loquenduз esset / ut sunt forsan pleraq sin gularium / aut eorum conditiones / tum poterit sibi tam species q̄ actus transfundere / Speciem namq specie inherente gignet / species & enim speciei effectiua est. Si quoq uoluerit poterit so lam speciem in audiente causare / sed tum non e rit perfecte audiens: quia audire est actu cogni tionem accipere / Quandoq etiam congruit ut solam speciem producat: & hoc presertim qum uidet alium aliquid actu contemplanteз a quo uel non possit (ut inferior superiorem) uel no lit aduertere audientem. Et continget illi audiē ti ueluti homini nimia reruз cogitatione distra cto: Cui si quispiam loquatur non percipit qui dem / remanentibus tamen speciebus a uoce trā sfusit causatis ad se reuersus agnoscit ea quę sibi tunc dicebantur. Quę cognitio sicut occasiona liter est ab alio: ita etiaз neq proprie auditio di citur: Si quoq posset sibi cognitio infundi non dimissa priore / de quo in alio congressu / posset etiam aliud intense contemplāti noua cognitio addi: Sicut non obstante intensissima contēpla tione diuinę essentię / potest ī angelo alia cogni tio illa non exclusa gigni. Ex quibus deduco. Quom in angelo sint plures cognitiones uarię / puta uisio essentię diuinę / uisio alicuius rei ī se ipsa / uisio iteз rei in alio angelo cognoscente. Et cognitio abstractiua per speciem / nulla tam

illarum cognitionuз potest dici auditio / nisi il la dumtaxat quę sibi imprimitur memoria fecū da alterius angeli. Aduertite uero uiri egregii il lam memoriam prius causare intellectionem in ipso cuius est memoria / Deinde ī alio Que quo q causatio non fit absq uoluntatis iussu: Con iungit enim parentem proli / Neq est imaginā dum ut memoria producat cognitiōem. Cogni tio autem loquentis inducat cognitionem in au diente / Actiones namq īmanentes uidentur es se ultimi effectus non productiui sibi similium effectuuз: In effectibus namq ordinatis qui pe ne sint eiusdem naturę: si unus illorum sit a cau sa equiuoca / & alter debet esse / uel saltē potest esse potius a causa illa q̄ a coeffectu suo presertī si nulla ratio appareat ob quam potius sit ponē dus effectus / prioris producti q̄ cōmunis pro ducentis: Sed cognitio loquentis atqз audientis est in essentialibus eiusdem rationis / eiusdemqз naturę. Et illa loquentis potest causari ab actu primo ipsius: & per consequens & secunda ne qз ulla ratio apparet / cur deberet potius causari a priori illo effectu⁹ / Immo neqз uidet ab eo ca usabilis. Quar censenda est causari a cōmuni ca usa nota / Et aduertite cognitioneз posterioreз imperfectiorem forsan esse / & ita etiam incertio rem: Potest autem loqui cuilibet e pluribus pro libito uolūtatis suę / Sicuti nempe uoluntas po test determinare proprium intellectum / ut cuз tali specie concurrat potius q̄ tali / Sic etiam ut in tali cognitionem producat potius q̄ in alio. Tot ergo erunt locutiones quot erūt hi qui au diunt: Quot namqз sunt productiones passiuę tot & actiuę: Poterit tamen esse unus loquens & si sint plures locutiōes: Simili modo potest esse unus audiens & plures locutiones atqз auditio nes: ut si eideз plures cognitiones simul aut suc cessiue ab uno uel a pluribus imprimantur. Sē per igitur si plures audiant / plures sunt locuti ones / plures & auditiones: Sed nō sequitur igiē si unus audiat / una est locutio aut auditio / nisi his premissis / ut actu simul audire intelligatur: nam successiue possunt esse multe auditiones in uno audiente / Et iterum ut ideз simul nequeat

ipsa ita contingat: LVCAREVS: Thomas uidetur idem astruere. Dicit enim Angelum se ipsum propria essentia, agnoscere. BENIGNVS. Sic nimirum sentit Doctor illę q̃uis in ponendi modo ut audistis a nobis disentiat. Ille enim totam uim actiuam rei agnitę tribuit putauitq; eo modo intellectum esse productiuū: quo & ignē ratione caloris calefactiuum. Ita ut ueluti remoto calore ignis nullatenus calefaciet: sic & obiecto in se: uel in sui similitudine ab intellectu separato, uniuersis prorsus actiuis eneruabitur uiribus. Tertio ex cōcessis oportuit ipsum dicere actu; intelligendi: eo quia est operatio quam in manentem & agenti in existentem uocant: non posse produci nisi ab obiecto ipsi potentię coniuncto. Oportet ergo ut sit uel species rei impressa intellectui, uel essentia sibi unita. Et eo quidem modo est opus tali coniunctione: q̄ absque ea eiuscemodi actus produci prorsus nequeat. Verum nos intellectum productiuum ponimus. ¶ Neque obiecto totam uirtutem conferimus. ¶ Actumque intelligendi iccirco in manere (quia in altero principio hoc est intellectu maneat) dicimus. ¶ Posse quoque ab obiecto intellectui non unito comproduci. Superior namque Angelus perfectius agnoscit inferiorem uel non minus perfecte, ipso inferiore. Sed hoc fieri nequit per creatam speciem, quę longe imperfectior ipsa essentia. Quare superior ipsum agnoscet per ipsiusmet inferioris essentia quę tamen sibi unita minime. CABOGVS. Tota dissensio inde oriri uidetur quia ipse solum obiectum uel speciem esse actus intelligendi causam putauit. Reliqua ut doctum uirum oportebat tanq̃ consentanea illi concesso adiunxit. BENIGNVS. Recte iudicasti. Circa namque parentes huius mentalis prolis uarię opiniones fuere. Quidam enim totam uim producendi intellectui, Quidam rei concedebant nos utrique. De quibus hęc sufficiant. BABALIVS. Dixisti Paulo ante rem esse ueluti patrem, intellectum uero assimilasti matri: quom tamen intellectus uideatur causa potior & uniuersalior. BENIGNVS. In eo rem ipsam agnitam patri comparauimus: quia mouet non mota intellectum autem Matri quia nos nisi suscipiamus agere non ualemus: ueluti & Mater ante q̃ recipiat Sperma solum passiua est, Ea suscepta etiam agere uidetur. An autem Mater plura conferat proli, non est hic locus diserendi. In ipsa conceptione plus uirtutis paternę concurrit: postmodum Matri totum relinquitur, Ipsa fouet. Ipsa nutrit. Ipsa parit. GOTIVS. Ad rationes quibus Angelos se non posse propria essentia mouente agnoscere iam ipse respondere audebo. Ad primam Nego maiorem ut nullum singulare sit per se intelligibile aut ratio intelligendi. Ad philosophum dicerem sicuti precoeptorem alias respondere audiui sensum sicut & intellectum esse uniuersalium. Hoc est naturę perceptiuum: sed sensus nequit naturam percipere nisi sit hęc & singularis. Intellectus uero potest etiam ipsam naturam abstracta; contemplari Est igitur sensus singularium quia naturarum in suis singularibus existentium. Intellectus autem potest ipsas naturas abstractas a singularibus considerare. Thomas autem dicit singularium quę sunt in rebus corporeis non esse intellectum apud nos (hoc est) non intelligi a nobis singularia corporea nō quidem ratione singularitatis sed ratione materię quę in ipsis est indiuiduationis principiu;. Quare si aliqua sint singularia sine ma

Scire uellem quid Thomas: de specierum cócrea tionem senserit.

¶ Ponitur opinio Thomę cum quibusdam ob iectionibus contra ipsam. Ca.xii. BENI.

Concedit ille philosophi clarissimis astri ctus sententiis quas memoriter omnis tenebat, Species non dico intelligibiles sed intellectuales potius. Vel speciem intelligibi lis scilicet rei. Aut species intelligibiliū.s.rei. Et eas angelis concreatas recte asserit. Sed addit (ob quod orta est tempestas ualida) Angelos quo natura inferiores eo pluribus similitudinibus, que superiores eo paucioribus intelligere. Confir mat id primo Dionysii. Ac etiam procli in libro de causis Testimonio dicenti superiores angelos scientia pollere unius salior i. Deinde rationibus. Que sunt inquiens priora, oportet primo enti esse propinquiora non solum in essendo: sed etiā in ītelligendo. Sed Deus qui est ens primum uni uersa ītelligit unica ratione uidelicet suę essentię Tota enim plenitudo diuinę cognitionis cōtinet̄ in uno, uidelicet essentia diuina: per quam Deus omnia cognoscit. Quare quanto angelus fuerit superior: tanto per pauciores species uniuersita rem intelligibilium apprehendere poterit. Et po nit̄ exemplum in nobis. Sunt enim quidam qui ueritatem inquit capere non possunt nisi eis arti culatim per singula enucleetur, & hoc ob debili tatem ingenii. Alii uero acutioris intellectus ex paucis comprehendunt multa. Confirmat̄ alibi. Quanto species est in subiecto magis a materia se parato: tanto est actualior: & tanto in represen tando uniuersalior. Patet de specie in sensu: fan tasia: & intellectu fantasma quippe uniuersalius designat q̄ species in sensu exteriori. In intellectu autem solum uniuersale notat: causa est aiunt qa receptum est in recipiente per modum recipien tis. Sed angeli superiores sunt magis a materia se parati quare & species in illis suscepte: erunt ra tiones plura cognoscendi. Hęc sunt beati Tho mę. BENI. Scotus arguit contra eam, ponens conclusionem oppositam sic. Nequit iueniri una ratio creata que distincte representare possit plu res rerum essentias & quiditates: & illam conclu sionem probat ex cuius ueritate īfert alterius opi nionis falsitatem. Probat autem eam trifariā pri mo sic. Quicquid ponit̄ una ratio cognoscendi plurium, opus est illi rationi correspondere unū obiectum adęquatum in quo includant̄ omnia cognoscibilia per rationem illam. Hoc probatur nā si ratio cognoscēdi sit una pluriū q̄ posterior ē obiecto cognoscibili, & hꝫ se ad obiectū ut mē suratū ad mensuram suam quando talis ratio nō est ens per essentiam sicut est essentia diuina: quā to magis ipsum obiectum a quo dependet talis ra tio erit unum plurimum: pꝫ illud & a simili. Ic circo enim diuina essentia est ratio, plura & infi nita intelligendi: quia est obiectum plura conti nens & infinita. Ratio ergo una, pręexigit obiec tum unum. Nunc autem nullum obiectum crea tum est continens omnia uel plurima cognoscibi lia secundum omnem rationeꝫ cognoscibilitatis (Hoc addit̄ quia & si ens contineat omnia ratione entitatis & animal cunctas suas species in eo quo sunt animalia, non tamen secundum omnem ra tionem qua illa sunt intelligibilia: non enim ens aut animal continet homineꝫ prout discipline ca pax aut risilis est) Quare nulla etiam ratio erit una omnium uel plurimorum cognoscendoruꝫ. Secundo probat conclusionem illam eo modo cuicūqꝫ rationi cognoscendi opꝫ correspondere actum adęquatum quo id cuius illa est ratio co gnoscatur & si una est plurium ratio cognoscen di in aliquo, in illo dꝫ esse & unus actus illa plu ra intelligendi probat̄. Quia memoria perfecta (quę in re nostra nil aliud est q̄ intellectus cum specie illa tam ampla) potest habere intelligentiā sibi ęqualem. Sicut memoria infinita Dei patris producit notitiam infinitam: Verbum.s. suum ęternum. Si ergo una esset ratio cognoscendi mul ta, unus etiam posset esse actus intelligendi illa. Consequens est falsum ergo & id ex quo sequit̄. Nunq̄ enim falsum infert̄ recte ex uero: Quod quidem esse falsum, maxime constat apud eos. Et consequentia probata est per rationem memo rię & intelligentię. Tertio sic: Quicūqꝫ sine con

teria subsistentia prout sunt Angeli illa nil prohibet esse actu intelligibilia hoc est esse in ultima seu proxima dispositiōe ut intelligi ualeant. Est enim actus primus illius quod patitur sicut & illius quod agit. Henricus autem concedit intellectum solum esse naturę comunis & non singularis unq̄ uniuersale namque est obiectum intellectus unde Angelus cognoscit per se essentiam suam & queditatem non hanc essentiam nisi ex consequenti & quasi per accidens. PRODANELLVS. Thomas ex illo innuit primam & comunem rationem indiuiduationis non esse materiam phisicam ponit enim indiuidua sine tali materia. In reb⁹ ergo corporeis materia erit principium sine quo non fieret in illis indiuiduatio: non autem principium absolute. In hoc tamen ꝙ materię tribuit non intelligibilitatem nō placet. Et illa namque ens est: Omne autem ens intelligibile & si existit, actus quidam Sed de hoc alias deuiat a ueritate maxime Henricus solum uniuersale constituens obiectum ītellectus. BENIGNVS. Thomas forsan intelligit materiam non esse per se intelligibilem ea ratione qua potentia non ea ratione qua ens & actus. Sed mitantur ista hic. GOTIVS. Ad secundam rationem dicendum est animam actu primo & cognoscere & amare se ipsam unde dum a sanctis ponitur imago Trinitatis ponitur in ea memoria hoc est actus primus perfectus. Est enim ipsa suo intellectui summe presens & ita continet uirtute suimet intellectionem, Similiter & uolutionem est enim ibi uoluntas atque intellectio saltem uirtute sine qua nil uelle potest uoluntas: quia nō fertur nisi in precognitum. Tota igitur ratio Trinitatis est in anima respectu sui ipsius in memoria seu in actu primo. Ibi enim est reuera actus primus & intelligendi & uolendi se ipsam: sed nō est intelligētia neque amor a tali actu primo prouenien s. Cur autem actus secundi sint impediti declaratum est a precoeptore, Sunt ergo impedimenta in anima quę non sunt in Angelo: poterit igitur ille se propria essentia cognoscere, Ad philosophum autem dicunt quidam illa sententiam intellectus nihil est eorum quę sunt ante intelligere sic accipiundam. Intellectus nequit se ītelligere anteq̄ alia ītellexerit. Quę oratio quoꝫ ex logica sit modalis dicitur posse accipi in sensu composito atque diuiso ueluti & illa, Hoc nunc primo est in mortale & sensus compositus ita formetur non est possibile intellectum a se intelligi ante intelligere aliorum, Et hic sensus secundum philosophum uerus est quia ibi illa prepositio ante cum suo casu quem regit ęquiualet uni aduerbio determinanti uerbum. Ita ut totuꝫ hoc ante intelligere aliorum sit quędam determinatio illius uerbi infinitiui modi uidelicet intelligi Ideo dicitur construi cum infinitiuo illo significante terminum potentię. Illud enim uerbum intelligi est terminus possibilitatis. Quod enim est possibile⁊ intelligi inq̄. Sensus autem diuisus formetur eo modo ante intelligere aliorum non potest intellectus intelligere se, Et hic est falsa: quia est sensus in conspectu aliorum uel coram aliis intelligi non potest. Immn dum alia contemplatur reflectendo se cognoscit. Hęc uariatio est similis illi hoc nunc primo est īmortale. Si enim demonstres Adam in statu innocentię falsuꝫ erit. Hęc tamen sententia philosophi alium sensum potius habere uidetur ut intellectus nil sit prorsus rerum intelligibilium anteq̄ eas intelligat saltem actu primo per speciei susceptioneꝫ. Non enim oportet ipsum ex omnibus componi ad hoc ut omnia intelligat ueluti prisci illi uaticinabantur philosophi dicentes animam nostram igni, ignem, aera, aere, aquam aqua Terra uero terram intelligere. Verum quia non nulli ex illis uerbis philosophi cōcludebant intellectum nullam rem esse actu anteq̄ intelligat sicut neqꝫ materia dicitur actu anteq̄ formam recipiat, Iccirco potius ad priorem sensum q̄ hunc sunt illa uerba retrahenda: Et qui ea illo modo intelligunt nō errāt, Mens tamē philosophi ē ibi ostēdere ītellectū esse ī mixtū illis quę ītelligit linea recta, & quę sint alia ab eo: uñ Comē. co. v. ait

Quando aliquid ex sui natura & natuꝫ a sua na turali causa aliquid sequitur / illud a quocunq; imprimeretur idem sequetur: Sed habitus ex sui natura & ex sui naturali causa productus sequi tur simplicium apprehensionem / Igitur a quo cumque imprimetur sequetur illam / Et percon sequens non erit propria ratio apprehendendi & intelligendi simplicia. Si ergo in angelis esset habitus: res in illis minime relucerent: Q. si re/ lucent / species iam erunt (quas ipse perimit) ñ habitus. ❡ Ex quibus conclude q̄ omnes ratio nes propter quas ab ipso negãtur species. Prop ter easdem possunt negari & hi angelici habitus pręterea Dic mihi Cur nequit angelus essentiaꝫ suã intelligere nisi ut ĩ habitu illo relucentem? Aut quia essentia non est omnino alio modo in telligibilis: Aut quia non huic intellectui: Aut quia oporteat obiectum esse presens ĩ aliquo ac/ cidente potentiam informante? Non primo mo do neq; tertio: quia sequeretur q̄ neq; Deus sine tali habitu ac etiaꝫ informante posset intelligerẽ Non enim potest cognoscere non cognoscibile: Neq; modo incognoscibili. Neq; secundo / Naꝫ essentia angeli est summe ipsius intellectui pro/ portionata / Omne quippe intelligibile est ali/ cui intellectui proportionatum: quia si nulli iaꝫ non erit intelligibilem: Et si alicui sit proporti onatum cui magis q̃ suo? Sibi enim intimum: si bi certo propinquissimum / Cur ergo non causa bit uel concausabit illam prolem? ❡ Deniq; si unus habitus esset omniũ representatiuus quom hęc sint infinita uideretur & ipse infinitus: nisi quis dicat scibilia solum eo representari non au tem omnia ĩtelligibilia / Scibilia uero finita sũt Aut diceret ipsum infinitum in representando non in essendo: Seu infinitum habitum conce/ deret forsan: non autem ens infinitum: Sed om/ nino sibi erit difficile euadere singula inconue/ nientia: Neq; omnes rationes contra ipsum assũ ptę sunt demonstratiue: Sat est ut aliqua illarũ necessaria & ex necessariis inducat. Sed tandem quęro ex ipso / Quo pacto una qualitas numero possit esse imago innumerabilium rerum? Eo e nim modo esset sibi facies bouis / hominis / & le onis & omnium aliarũ rerum: Unam uero rem tam uariis faciebus siue imaginibus fingere pro fecto nil aliud est q̃ Tragelaphos & chimeras inducere & construere. ❡ Qualiter pręte/ rea iussu & imperio uoluntatis / ille idem habi/ tus (Veluti cameleonta quidem) nunc uultum aquilę / nunc cicni / nunc pecudis / nunc piscis intellectui ostensurus est? ❡ Qualiter denique magis hoc respiciet q̃ illud / si uniuscuiusq; sit i mago & similitudo quo ad fieri potest ex acta? Absq; ratione certo dictũ est ut naturaliter ĩcli net ad ea obiecta ad quę uoluntas pro libito cõ uertit: Natura enim ad unum determinatur uo luntas ad opposita in differens. Et si natura sit ad plura inclinans id erit ordine quodam ut pri mo ad hoc deĩde ad illud: Quo pacto igitur uo luntas poterit illo prout libuerit uti & q̄ ille na tura inclinetur ad omnia absque ullo ordine?

MENTIVS. Diceret quispiam illum habitũ non esse imaginem singulorum (id enim capit mens minime / ut illud idem sit cum uariis / tuꝫ contrariis complete simile) Sed in eo ipso habi/ tu fundari relationes ad singula / Veluti a cen/ tro progrediuntur lineę plurimę ad circumferẽ tiam / p illasq; angelicuꝫ intellectuꝫ in cunctorũ cognitionẽ deuenire. BENI. Facile id dictu: uideri q̄ uniuersas machinas rõnum cõminuisse: Sed uos angelico prediti ingenio uiri relationeꝫ ante terminum sciri haud posse illico percipietis Nemo enĩ aliud referri agnoscet / nisi ad quid re feratur antea sciuerit: Neqꝫ igitur angeli relatio nes illius habitus intelligent / nisi res ipsas quas respiciunt pręintellexerint: Non itaque rela/ tionibus singula / sed singulis ipsas relationes a gnoscent: Quo pacto etiam tã uarię tamqꝫ mul ti formes relationes in uno fundamento ponen tur? MENTI. O q̃ acute. Sed redeamus / & p/ scrutemur / quo nam pacto / ipsi angeli se ipsos intelligant / uel similitudine / quouis modo ac/ cepta ut Henricus dicit an ipsa propria substan tia & essentia mouente: ut prior opinio tenuerat

❡ Opinio propria ponitur & solutio rationum in principio inductarum.

Caput. Septimum. BENIGNVS.

in hac materia declarantur. Cap. X.

PROCVLVS.

Est ne ullus alius de locutione angelorũ ponendi modus? BENIGN9 Quidam parũ differens ab illo quẽ contra Gregorium defensauimus: Dicit namq; ꝙ formata cogitatione alicuius rei in se, potest angelus illius cogitationis cognitionem producere in alio, non quidem sicut ĩ semetipso actu primo & perfecto: sed illa cogitatiõe sua causat tanq̃ obiecto: Ex quo sequitur, angelum posse naturaliter agnoscere cogitationes alterius, obiectum enĩ natura producens de se cognitionẽ natura etiam erit cognoscibile ab illo in quo tales cognitionẽ producit. Quod ipse sicut & nos concedet: Sed difficultas est quomodo sub iussu uoluntatis continebitur talis productio: Neq; enim uoluntati subduntur naturales motiones obiectorũ: Et forsan illud concederent. Et ita sequetur ꝙ semper & necessario loquũtur ad cõgrue distantes: Semper enim obiecta producũt species aut cognitiones in potentiis congrue applicatis: Inter omnes modos duo sunt precipui Tertius uidelicet & secundus: aut enĩ libere ꝓducunt speciem & cognitionem in aliis siue de notis illis qui audiunt siue de ignotis (Quãdo ꝙ namq; nos etiã nota aliis colloquimur) Aut certo si mutuo cogitationes proprias ignorent, & quum uoluerint possint eas reserare, & aliis aperire: mutuo etiam ita loqui ualebunt. Immo si etiã possent mutuo uidere cogitationes, si tamen eas uelint uel cupiant propalare dicentur loqui. Verum quia loqui non solum est uel alteri suos propalare cogitatus sic enim muti loq̃rentur, sed est uelle manifestare & manifestos facerẽ ipsos cogitatus. Iccirco Tertius modus dignĩõ. Quintus illum sequitur, Et quartus esset cõueniens ostendatur eius possibilitas. Primus minime satisfacit. GONDOLEVS. Sic erunt primi nouissimi: neq; tamen nouissimi primi: Tertii enim hac in re sunt primi. Quinti qui tamen tempore priores sunt quartis, non multũ discedunt a tertiis: Secunda tamen opinio atq; tertia, uidentur magis cęlebratatę. BENIGN9 Recte asseris. Sed ut residuum de illis quę sunt proposita absoluamus: Aduerte omnẽ illuminantem loqui, non tamen omnem loquentẽ illuminare, Nam & inferiores loquuntur superioribus, ut cum Dionysio perhibente ĩngrebãt Quis est iste rex glorię? pro cuius rei captu atq; limpidiori cognitione est aduertendum ꝙ & si omnis cognitio sit quedã perfectio ipsius cognoscentis, non tamen omnis cognitio est perficiens simpliciter ipsum cognoscentem, Sed q̃dam perficit simpliciter. iiii. quedã secundũ q̃d Et perficientium simpliciter quędam perficit ꝑmo, quędam secundo, Similiter etiam perficiẽtium s̃ꝫ quid quedã perficit primo quedam uero secundo. Simpliciter quidem & primo perfectum reddit uisio diuinę amplitudinis. Simpliciter autem & secundo quęcumq; ipso Deo reuelante qui est omnis ueritatis regula manifestantur: Secundum quid autem & primo cognitio cunctorum uniuersalium per species concreatas cognoscentem decorat: Secundum quid & secundo cognitio singulariũ in genere proprio Si itaq; angelus loquatur angelo de ignotis illi ad quem fit sermo illa erunt singularia uel cõditiones singularium (Nam omnium uniuersalium uniuersi habent cognitionem in natam) Aut ergo loquetur de singularibus & eorum cõditionibus prout a Deo reuelante illa accipiuntur. Et dicetur illuminare, purgare & perficerẽ & speciali modo loqui. Aut loquetur de singularibus & eorum conditionibus in genere proprio. Et dicetur loqui dumtaxat: Specialis itaq; locutio que est reuelatorum pertinet ordine cõmuni atq; consuetiori ad superiores solũ: iuxta illud Glosę super apostoli uerba. Si linguis hominum loquar & angelorũ, locutiones angelorum, uidelicet speciales sunt illuminationes quibus superiores illuminant ĩferiores: Locutio autem de ignotis non reuelatis dicetur solum locutio, non autem illuminatio: Vnde q̃c q̃d Deus creaturę loq̃tur totũ illumĩatio q̃dã ẽ Iccirco etiam distinctio locutionis quę illuminatio: & locutionis quę solum locutio ita exprimitur atq; declaratur: ut illa locutio quę fit uo

tradictione pōt actu uel habitu cognoscere unū sine reliquo/puta G.sine K.aut A.sine B.ille ñ opus ut intelligat per unam rationem G.& K.si ue A.& B.Hęc patet quia posse illa seorsum ha bitu siue primo actu cognoscere/ Et necessario si mul primo actu cognoscere / infert ea oportere simul & non simul agnoscere/ubi est expressa cō tradictio.Si omnis intellectus creatus potest no scere unam rem alia non agnita / & habere actu primo cognitionem G.sine K.& A.sine B.Hoc assumptum patet.Nam queadmodum non con/ tradicit angelum nil etiam primo actu siue ha/ bitu cognoscere / ita & unum sine altero ut co/ gnoscat contradicit minime.Qui eniȝ potest om ni cognitione carere potest & aliqua carere / alia non carendo.Neqȝ res cognoscibiles sunt ĩ ratio ne cognoscendi colligate ut dicamus Triangulū cognosci non posse sine hyacinto / aut Rosam si/ ne lapide & ligno? Nos quippe unum illorum absqȝ alio & habitu & actu nouimus neque ergo intelligenti / neqȝ rebus agnitis sic seorsum intel ligi aut cognosci repugnat. ❧ Confirmatur aut enim potest sibi infundi cognitio unius absqȝ co gnitione alterius. Et habere quod intendimus. Aut non potest & sic neque Deus ipse cognitio/ nem Rosę absque cognitione lapidis infundere ualeret quod nefas est homini christiano cogita/ re.Hęc ex mente Scoti.Aduertant auditores per hęc enim agnoscent ea quę obscure ipse posuit. CHROSIVS.Prima suarum rationum propo sitionem falsam uidetur posuisse forma nāque so lis est unica ratio producendi dissimillimas / ual deque inter se se res diuersas neque tamen habet unum obiectum adęquatum in quo contineant omnia atali forma producibilia. Secunda etiam ratio peccare uidetur quia eadem forma solis nō oportet ut habeat unum actum sibi adęquatum sed plures.Simile non oportebit unam rationem cognoscendi habere unum obiectum primum si cut presupponit ratio secunda neque unū actum adęquatum.BENI.Negatur ab illo talis simili tudo.Forma enim solis est uis illimitata ad plu/ res effectus & ipsorum est causa ęquiuocar:tran sitque operatio sua ĩ materiā exteriorem Idcirco ipsa nō dependet a rebus circa quas operatur sed potius econtra.Ratio auteȝ cognoscendi a rebus dependet / & uniuoce producit. Est enim uniuo catio / ĩ completa tamen.Similis nāqȝ est species actu: Et similis est tam actus q̄ species rei cogni/ tę.Et unitas utriusqȝ ab unitate rei dependet. Si militer forma solis non hȝ obiectum unum sibi adęquatum: saltem extensiue ut nō possit ĩ aliud Memorię autem adęquatur intelligentia: tam in tensiue quia perfectiorem operationem nequit q̄ in ea producere: tam extensiue quia extra illā nil ualet producere.BONDIVS.Vincūt ergo Sco ti argumenta? Duo mihi abste nunc declarari cu pio. ❧ Primū est an tu sentias cum Scoto & an Thomas quoqȝ defendi possit. Deinde quid ad Thomę argumenta Scotus dicet.

❧ Rationes Thomę primum soluuntur. Dein/ de controuersia inter ipsum & Scotum excludi tur. Ca.xiii. BENIGNVS.

Vid hac ĩ re ego sentiam perspicies. Si primo q̄ facile Thomę soluant̄ ratiões considera. Ad auctoritates illas ita res/ pondet.Superiorum esse scientiam uni uersaliorem: quia limpidiorem / clariorem & per fectiorem: Quę scientia apertius excerpitur ex ea translatione quę est Linconien. Neqȝ illa dictio scientia uniuersalior ex ui uocabuli denotat nisi id quod plurium sit scientia superiorum / non ta men ꝙ per unam rationem. Et hic uidetur mens ipsius ut superiores & plura uideant & eadem cla rius intueantur. Ex quo soluitur ipsius ratio pri ma.Sat enim est ut ipsi angeli sint primo enti ea ratione propinquiores & similiorē quia exactius cuncta intuentur & perfectius agnoscūt omnia. Quid malles tu: una ratione cuncta agnoscere sȝ non clarius illo qui pluribus: an pluribus & toti dem sed longe limpidius.BONDIVS.Quid iu uat uno uel pluribus uti incognoscendo / si tanta facilitate: tanta uelocitate tantaqȝ claritate agno scat ille una & hic pluribus rationibus? Nuȝ mul titudo specierum onustiorem & grauiorē reddit intelligentem? BENI. Concedo ergo cuncta ꝑ unicum.K.intelligentem aut per K.& A. non esse perfectiorem eo qui per mille rationes intelli

geret eis. BINCIOLVS. Concedit forsan tāq̄ impossibile apud ipsum. Quo tamen cōcesso, ad huc remanet alia ratio per quam probat eiusmodi abstractionem esse uanaȝ nihil autem Deus & natura frustra & uanum facit. BENIGNVS. Sic quoqȝ (ut ais) accipi sn̄ia illa potest, Mihi tamen uidetur illum uirum uidisse rationis illi⁹ solubilitatem & forsan etiam precedentium: atqȝ illius quę alibi additur (uidelicet quicūqȝ caret agente intellectu, nequit species a rebus abstrahere. Sed angeli eo carent quia non habent fantasmata, neque intellectum possibilem q quandoqȝ sit in potentia, ubi autem non est cuius est omnia fieri, ibi neqȝ cuius est omnia facere & econtra) Iccirco ultimo resoluit se in hoc certuȝ, aliis pretermissis dicens. Si ēt habeant uirtutē abstrahentem ut probabile est, nō tamen abstrahent: quia frustra fieret talis abstractio quom eis sint in natę species. BOCIGNOLVS. An alię suę rationes necessario cōcludāt, & si i aliquo peccēt edissere. BENIGNVS. Omnis ratio bene formata etiam si falsa proponat concludit necessario prima tamen ratio Thomę potius est quidā modus rem persuadendi q̄ probandi. Inducit enim assimili in spiritualibus sicut est in corporalibus. Qua similitudine negata extinguitur tota argumentatio quę tamen similitudo re ipsa tenet. Ita enim uniuersi concedunt Theologi Deum ipsuȝ illis spiritibus omnium rerum intelligendarum natura ab ipsis (saltem uniuersalium) species cō creasse: neqȝ tamen sequitᷣ Deum illas necessario concreasse. Et ita illas ꝓpriis uiribus rerum cognitionem habere potuisse aut ut arbusta quędā uel īsensibile & omnino inanimes truncos remansisse. Eadē modo & subdicta eius ratio ꝓcedit declarando & modum degustādi īsinuando. Ita ut sicut noster animus quia iunctus corpori a corpore in ītelligendo dependet, ita angelicus quia nō iunctus a corpore nullatenus dependet. Similimodo ꝙ sicut habentes ītellectum agentē possunt abstrahere, ita nō habētes nequeunt Scotus econtrario arguit. Angeli habent uirtutē agentē & possibilem. Igitᷣ a rebus cognitioneȝ suscipere sunt idonei. Añs probat, quia nulla ꝑfectio aię quo ad ītelligere est remouēda a priori ītellectu creato, agentem autem habere ītellectum potius glorię est & decoris q̄ ignominię, & dedecus. Similiter omnis ītellectus receptiuus est possibilis non ostante ꝙ a principio & in primo īstanti receperit. Sed tamen habent angeli. Igitur habent intellectum possibilem. Cui autem est possibilis illi & agens. Neque omnis uirtus agens abstrahit a fantasmatibus. Neqȝ angeli semper actu illud idem intelligunt. Semper enim aliquid ītelligūt nō tamen omnia sed modo hęc modo illa nisi possint uniuersa simul cōplecti. Quod ut plurimuȝ non conceditur. ¶ Primā etiam rationem ducit ad oppositum opinātis sic. Nil necesse ē a Deo solo causari nisi quod ab alio causari nequit sed cognitio angelorum pōt a rebus accipi siue solus intellectus causet, siue ēt res materialis cōcauset qa causam partialē nō opȝ semꝑ nobiliorē esse ꝑ̄sertiȝ minus principalē neqȝ re causata siue ꝓducta neqȝ re patiente aut suscipiente, Corporū āt cęlestium qualitates nō est possibile ab ulla creatura suscipi. Quare has oportebit Deum qui nō deficit i necessariis illis tribuere, illas uero cōgruū est ut tribuat at nō necesse. Et ita perimit similitudineȝ de primis corporibus & de primis creatis spiritibus. Secūda quoqȝ ratione cōtra ipsuȝ utitᷣ eo modo. Omnis ītellectus carens ex sui natura re intelligibili dependet aliquo modo ab illa. Sȝ intellectus angelicus ex sui natura caret multis ītelligibilibus nō enim habet in se corpora. Igitur ad hoc ut illa intelligat aliquo modo ꝑ̄exigit ea & indiget eis. Ita ꝙ q̄uis Deus suppleat eiusmodi īdigentiaȝ circa aliqua obiecta ꝑ species rū concreationē: ipse tamē ex sui natura īdiget obiecto tali ad intelligēdum, si essentia sua nō contineat eminenter omnia ītelligibilia ut omnes Theologi fatentᷣ. Sola nāqȝ diuina essentia i mensa continet omnia intelligibilia & solus ille uilesceret ītellectus si aliq̄d quod nō est ipse ad sui ꝑfectionē prę exigeret. Anima itaqȝ duplici mō a corpore dependet ēt in ītelligēdo angelus unico, Anima certo & ꝑ̄exigit corpus ītelligibile: ad hoc ut intelligat & pro statu uię depēdet a corpe q̄d īformat i cognoscēdo: Necesse. n. est intelligentē ad

membrorum copulentia non abscondet. Igitur
multo magis spiritus uidet in spiritu. Et per cō
sequens non loquetur ei. Nam illa quę unus al
teri loquitur abscondita sunt ab audiente, ut pa
tebit, Secundum itaq3 Henricu3 est primo ani
maduertendum Angelum singularia nō cogno
scere primo: neq3 per ullam rationem propriā
Sed per uniuersale sibi concreatum: Quod pro
batur. Primo ex. ii. diui. unumquodq3 sic se ha
bet ad cognosci, sicut & adesse. Singulare uero
nihil addit superesse uīis nisi negatione3: per cō
sequens cognosci poterit sufficienter per ratiōe3
ipsi9 uīis. Et multas alias rationes īducit quib9
probat Singulare nil addere ad uīe: & ita nō co
gnosci nisi per illud. Sic aute3 angelus deuenit
in notitiam singularis: Apprehenso &enim ip
so uniuersali apprehēditur aliquo modo singu
lare, quom ide3 sint excepta negatione: Et quia
ipsu3 uniuersale est in singulari, Iccirco repre
sentatur intellectui, ut in illo est ❡ Mouet er-
go habitus intellectum terminatq3 cognitione3
ipsum uniuersale primo, Deinde procedit ītel-
lectus & agnoscit uniuersale ut est in supposito
tamen adhuc per modum uniuersalis: Tandem
illud cōcipit per modum singularis: Et progre
ditur cognitio ut patet quasi linea protensa, si
ue indirectum protracta, cuius primus punct9
est ipsum uniuersale cognitu3: Secundus est ip
sum in singlī agnitum tamen sub ratione uni-
uersalis. Vltimus punctus est ipsum singulare
Illud eni3 in hoc progressu ultimo terminat co
gnitionem. Verum agnito uīi ut est in uno sin
gulari, agnoscit adhuc illud in alio, & in alio
absq3 ulla nouitate in conceptu ueluti si eadem
albedo uideret in multis subiectis, si in multis
simul esse poss3. Atq3 ueluti si unicus intellect9
esset & abstraxisset uniuersale ab hoc fātasmate
atq3 illud intellexisset. Deinde applicaret se ad
fantasmata alterius hominis, iterum illud ide3
uniuersale perciperet: sed sub nouo respectu,
Sic angeli illud idem uniuersale sub multis re-
spectibus agnoscunt sine ulla nouitate cogniti
onis, Manet namq3 idem primum actionis ob
iectum: Quāuis ergo alii angeli uideant formas
uniuersales in aliis, non tamen uident singula
ria q̄ illi uident: neq3 uident eos illa uidēt quoq3
nulla nouitas in aliquo absoluto ex tam multi
formi singularium cognitione in angelo pona
tur, Et ita quod unus intelligit, poterit alium
latere. ❡ Nam & si unusquisq3 posset deuenire
forsan uirtute propria in notitia3 oīu3 singula
riū existētiū ñ tñ ñ existētiū nisi p reuelationē:
Et ita poterit unus alteri loq; formando in seip
so conceptum nouum de singulari uago, nō si
gnato (Sicut namq3, neq3 nos exprimere uale
mus, alteri singulare nobis notum sub ratione
signata: sed solum per proprietates & accidētia
ducimus per singulare uagum in notitiam sin
gularis determinati: Sic neq3 angeli) Forma-
to igitur conceptu talis indiuidui uagi: alius
angelus uidet illum conceptum in ipsius mēte,
ac siquid in libro exaratum quis legeret, Et p-
cipit illud non solum prout est quid in se, sed
etiam percipit illud tamq̄ adhuc aliqua ex par-
te latens, ueluti & nos sermonem alioru3 de ta
libus ignotis percipimus quidem quid dicunt:
atq3 confuse illos nobis illa enarrāt agnoscim9
Format pinde angelus īspiciens atq3 quasi le-
gens consimilem conceptum in se de illo singu
lari sub ratione uniuersali: & indeterminata, &
ea de re dicitur audire. Neq3 enim differunt in
angelo uidere & audire. Et q̄uis ipsum intelli-
gere sit in se quoddam loqui, ille tamen secun-
dus conceptus qui ordinatur ut alius uideat oc
cultamentis proprie, est quedam locutio.

❡ Habemus ex his non solum angelos loqui,
sed etiam eo modo loqui: Et quę sint illa de qui
bus loquuntur: quia singularia reuelata, Et q̄
pacto illud sit ignotum audienti, ne uideantur
frustra tali locutione, aut superflue pollere. A
RANEVS. Ista opinio pleraq3 correptiōe di
gna uidetur ponere. ❡ Primo quidem non ad
mittimus singulare sola negationis additione
ab uniuersali differre, Sed non sūt singula hic ī-
probanda: Sed precipue illud est improbabile:
ut singularia & ipsorum uarias conditiones &
transmutationes possit representare, habitus ul
lus aut spēs, aut Idea etiam quę ī mente diuina

¶ Secundo Non est conuēiens angelum esse nu
dum. quod esset alium / si ex sese ueluti nos per/
frequentes actus generaretur habitus in ipso O
portet ergo ut ipsis concreetur. Tertio. Tūc ho
mo perfectissime agnoscit qum ex habitu nouit
. Igitur habitus ponendus est in angelis / Conse/
quentia hęc probatur Dionysii dicto Suppre/
mum inferioris iungitur infimo superioris ut u
bi desinit homo: ibi angelus īcipiat. Quarto ha
bit⁹ absq; specie sufficit: Species sine habitu ad
perfectam cognitionem de re habendā non suf
ficit. Relinquatur ergo tanq̄ superflua hęc. Po/
natur in angelo habitus. Quinto uoluntas non
eget specierū pluralitate ad hoc ut uelit hoc aut
illud: Igitur neq; intellectus perfectus Qualis ē
angelicus. BENIGNVS. Prima ratio probat
solū habitum esse rationem intelligendi ex his q̄
sunt in anima. ¶ Secunda ostendit illam opor/
tere concreari / Tertia dicit esse ponēdum neces
sario. Reliquę due species ab angelis excludūt:
Ac si argueret aut specie cognoscunt angeli aut
habitu. Sed non specie. Igitur habitu. Quāuis
ultima etiam ostendat non indigere illum intel
lectum pluribus habitibus ob sui perfectionem
Sic rationes ipsius procedunt. SOR. Vim ratio
num delibaui: ut etiam eas solueres & opinionē
ut iam coepisti improbares cuperem.

¶ Henrici opinio improbatur & ipsius rationi
bus respondet. Cap. xi. BENIGNVS.

TRia sunt ī anima sub intellige quę ma
nent potentia quę animę eadem: habi
tus qui pene in delebilis & passio hoc ē
species quę etiam incorruptibilis. Vn
de & in principio periher. nomine passionis cō/
ceptus & species intelligendum innuit Quando
ait Ea quę in uoce / sunt notę earum passionum
quę in mente. Plura tamē illis sunt in anima trā
seuntia ut actus & dispositio (q̄uis nos in predi
camentis nostris eam operatione & actum posu
erimus) Passio quoq; consequens actum ut uo/
luptas & dolor non diu manent. Negatur ergo
q̄ passio hoc est species non sit ratio intelligēdi
Enim uero philosophus sibi nomine passionis
non accipit speciem: quia subnectit. Affect⁹ au
tem seu passiones uoco cupiditatem / iram / me/
tum / audaciam / desiderium / emulatione / Tria
igitur sunt in anima operationum humanarum
principia. Aliqui enī operantur consuetudine
& habitu / aliqui passione / omnes certo potentia
Species solum est causa intellectionis non autē
actionum moraliū / Iccirco pretermissa est ibi
a philosopho. Potest etiam dici Habitus nomīe
ibi denotari duo & speciem ipsam / & ex actibus
reiteratis acquisitam qualitatem: Nam & philo
sophus primum actum sciendi scientiam & ha/
bitum uocare uidetur. Sicut namq; habitus ita
& species mentalis indelebilis / immo & magis.
Ideo notent Scotum auditores sui. Dicit enī ha
bitum esse uniuersale per accidens ipsius speciei
quia predicatur de specie ratione talis indebilita
tis quam importat seu cōcernit philosophus nē
pe (ut in predicamentis constat) omnem quali
tatem diuturnam & uix delebilem uocat habitū
Esto itaq; habitus talem indelebilitatem impor
tet: quę accidit speciei / & aliis pluribus: predica
bitur utiq; de specie per accidens. Tunc ad ratio
nem Henrici Concedemus habitum hoc est spe
ciem esse rationem intelligendi. Secundo eius fū
damento respondeo ita. Ad euitandum illud in
conueniens sat est angelum habere species rerū
omnium impressas. Videtur quoq; in ratione il
la innuere / habitum infusum esse similem hītui
acq̄sito / cuius oppositum nos ōndimus. Tertii
argumēti cōseqūtia negatur: Neq; bene ꝓbat̄ Di
onysii auctoritate. Nēpe Maximū inferioris nō
est minimū supioris formaliter / ꝓut vꝫ in īferi
ori reperit̄. Sic namq; eēt aliud tale ī Deo: q̄le ē
ī nobilissima creatura. Quod ipsi abhorrent. O
portet q̄ supremā ꝑfectionem bruti forma ipsa
collocare ī hoīe. Quod dicer̄ nō licet: Ita. n. dn̄a
nobilissimi bruti eēt ī hoīe. Sat ergo est ut eius/
mōi ꝑfectio īferioris sit eminēter ī supiori. Ita
ut gradus ītelligēdi ꝑfectissimus īferiori sit infi
mus superiori: nec tn̄ opꝫ hūc gradum eo mō eē
in superiori quo est in inferiori. Deinde proba/
tio illa non conducit probanti. Nam secundū
ipsum angeli neq; se neq; alia / natura propria /
per essentiam agnoscunt / sed ille habitus est eis

ad hoc ut audiat / sed oportet esse alium intelle/ctum audientis ab intellectu loquentis. Nemo enim proprie loquitur sibi ipsi. Quādo postea infert ergo ille qui audit poterit habere cogniti onem distinctam de re non existente / cuius ne q̄ speciem unq̄ habuit / neq̄ illam unq̄ nouit. Concedimus consequentiam: Non enim sumus Platonici / ut prius nota solū discamus: Sed di scimus ignota: & audimus noua. De talibus ta/men secundum illam opinionem non solū cau sabitur in audiente āgelo cognitio: sed etiā spe cies illius rei. Et prius natura species q̄ cognitio Qum deinde querit qualis sit cognitio illa? Di cimus q̄ potest esse abstractiuam & per specie3 preinfusam / Immo si a primo actu talis cogni tio causetur qui sit perfectus per solam speciem & non rei in se presentiam / semper in audiente causabitur notitia abstractiua / Si autem prim9 actus sit constitutus ex intellectu & re presente poterit in illo angelo causari notitia intuitiua / Terminabitur enim ad rem in se. Sed illud ridi culo habendum: ut si possit quis causare recor/dationem alicuius in se / q̄ possit etiam eam ca/usare in alio. Recordatio namq̄ habet ꝓ re pri mo cognita propriam operationem transactam unusquisq̄ & enim recordatur eorum quę ipse uel uidit / uel sensit / uel intellexit / uel appetiit aut uoluit / uel gessit / Q̄uis ergo illius cuius re cordatur / possit angelus notitiā producere ī an gelo: non tamen talis notitia in audiente dicēt recordatio quia non cognitio alicuius actionis proprie transactę: hoc patet quia & nos possu/mus aliis exprimere quorum meminimus / ne/q̄ tamen audientes meminerunt / sed bene per cipiunt: res a nobis memoratas. Qum ulterius deducit q̄ tunc posset causari notitia conclusio nis alicuius quę nequit cognosci absq̄ alia con clusione uel premissis prius notis. Dicimus si cō clusione3 illā sit impossibile intelligere sine ali cuius prioris cognitione / tunc āgelus perfecte docens non causabit cognitionem illius absq̄ cognitione illorum: quorū cognitio necessario preexigitur. Nil itaq̄ ad rem. Illud quod deni q̄ affert posse nesciri ab audiente in coetu ange lorum existente quis locutus sit: Non putam9 illud esse inconueniens: Nam est enim de substā tia auditiōis scire quis loquitur: sed aliquo mo do concipere ea quę dicuntur a quocumq̄ dicā tur. Potest tamē inter multos unū audiens nos se / ut Michael sit quia uidere posset ipsum so lum causare aut causasse talem cognitionem: vi dendo enim actum primum / uidet etiam ipsius relationes siue actiones / aut dictiones. videbit ergo (si ut ait omnes uideat) in quo sit relatio talis uidelicet causationis: Immo etiam & uoli/tionis / videt enim illum uelle / aut etiam uoluis se: quia etiam respect9 habent aliquam entita/tem quę non subterfugit rationem cognoscibi/lis. Potest quoq̄ eo modo loqui superior inferi ori atq̄ animę: Immo & demoni / quia suscepti uum est eiusdem rationis intellectus enim est e iusdem rationis in illis omnibus quamuis es/sentię differant specie / Et ita ratio illius opi/nionis quā defendimus uera est / & in uero fū datur: Neq̄ instantia de homine iuuat arguen tem: quia homo pro statu isto non est sic: neq̄ actiuus neq̄ passiuus: sed tamen in acquirendo q̄ in cōmunicando scientiam dependet a sensu / Et utitur instrumētis corporeis: Et si memoria posset producere / non est tamen mens alterius hominis susceptiua cognitionis nisi preuio sen su. Omnis namq̄ nostra cognitio ortum habet a sensu. Similiter instantia de uoluntate non co git nos in oppositum. Diximus namq̄ in supe rioribus uoluntatis actū a nullo extrinseco pre sertim creato produci posse. Memento illorum in hoc enim congressu dicta sunt. Eant igitur captiosę rationes illę: Neq̄ nobis tam ingenio/sam opinionem subripiant. GONDOLEVS Quid de suo modo ponendi dicendum censes. BENIGNVS. Ego si ualerem etiā ipsius opi nionem defensarem. Si posset intelligi angelos posse eiusmodi signa causare / quę cogitationis uel rerum cogitatarum essent pręsentatiua: Sed quę sint signa illa: & quo pacto causentur / nō constat. Q̄ etiam dicit Soli Deo natura esse co gnitas cogitationes cuiuscūq̄ alias iprobauim9.

¶ Ponitur & alius loquendi modus: & residua

Veri etiã solet An ipsi angeli cuncta creata suis ꝓpriis & singulis agnoscãt similitudinibus utq; inquisitio clarior euadat Quid sint hę similitudines pri⁹ aperiendum esset. BENI. Quęrunt sapientes q̃ pacto notitia rerum generetur ĩ animalibus. Iũ gitur enim cognitum cognoscenti: neq; tamẽ se cundum substantiam iunguntur. Non est quip pe lapis aut rosa in anima: neq; anima transit in illa ut eis copuletur. Cognitio tamen fit per assi milationem: Assimilatur namq; cognito cogno scens: nihil uero agnoscente transit in rẽ cogni tam. Oportet ergo ut a cognito ad cognoscentẽ similitudo transfundatur. Quod quidem in his quę uisu percipiuntur liquido constat. Vidisti sępe numero in basilicarum atq; ędium pauimẽ tis rubeum & uiridem colorẽ, a uitreis fenestris eiusmodi colore ornatis, solis transitu deriuatũ non quidem ut sol transiens sit deriuationis ad ęquata causa, sed ita forsan specierum uisionis. Sic sic nimirum omnis color, atq; quicquid lu cet, producit in medio suam similitudinem quã speciem siue formam siue exemplar appellant. Hę deniq; similitudines concatenatim admodũ pyramidis multiplicatę, deueniunt ad pupillã (ita ut conus pyramidis pupillã contingat, ba sis uero sit in ipsa re quę uidetur) tandem in me dia fronte (ut multis placet) ubi duo se interse cant nerui fit (ex tali & specie & ipsa potentia q̃ uisus dicitur) uisio, siue actus uidendi. SOR GIVS. An una species aliam causet uel omnes a re ipsa ordine quodam causentur non declara sti. BENIGNVS. Si tãta uirtus obiecti fuerit ipsa uniuersas producit species non quidẽ unã per aliam, sed unam post aliam, Ita ut prius na tura sibi propinquiorem posterius remotiorem causet. Si quoq; uirtus obiecti eo usq; non attin gat, neq; in producendo pręueniat, poterit spe cies gigni etiam a specie. SORGIVS. Plato ui sionem putauit fieri extramittendo. Ex oculis e nim egreditur uirtus & obiecta ipsa contingit: Et ita uisio gignitur. BE. Visio est in uidente ñ in re uisa: obiectum ergo non in se sed in uiden te imprimit uisionem media specie ad ipsum trã sfusa. Cuius signum est: quia uidente ĩ tenebris existente & obiecto illustrato uideri poterit: eo quia obiectum illustratũ transfundit de se ima gines etiam per tenebrosa: Ipsum autem si in te nebris sit & oculus in lumine non fiet uisio quia uirtus de tenebris, uisionis causatiua, emergere nequit. Aut ergo & uidens & uisum in lumine, aut uisum solum oportet esse ad hoc ut uisio gi gnatu: Si utrumq; sine lumine sit uel obiectum solum, uisio prorsus gigni non poterit. Ob re uerentiam tamen Platonis dici posset ab oculis quoq; uirtutem quandã transfundi ad obiecta sed nõ ea uirtus species ẽ aut forma uisionis cau satiua. Egrediuntur certo ex oculis siue spiritus siue uapores, quidam qui in menstruo fluentib⁹ specula clara maculis tingunt. Suntq; malefici quorundam oculi (ut aiunt) atq; fascinatores. Sed mittantur hęc. Hę igitur similitudines siue imagines rerum: ad cognoscentem transmisisse, dum in sensu sunt sensibiles, dum in intellectu intelligibiles siue ĩtellectuales dici solent. Et pu to hic esse errorem: Non enim sunt dicende spe cies sensibiles, aut intelligibiles, sed potius sen sibilis in casu genitiuo aut sensibilium similiter intelligibilis seu rerum intelligibilium. Sine his neq; sensu neq; intellectu quicq̃ percipere possu mus. Has autem in sensu, sola obiecta uel speci es alia, in intellectu uero fantasma cum agente intellectu conficiunt. Et eo modo hę formę in ter sese drñt, quo & res ipsę a quibus progrediũ tur. Plato aũt censuit eas aĩs nostris concreatas. Quar̃ nr̃m scire reminisci quoddã credidit. Quę opinio necessaria suis pricipiis erat: Quęris itaq; an D:⁹ opifex sũmus, ãgelicos intellect⁹ puros & nudos (ueluti ꝑipathetica ĩmo & xp̃iana opi nione nr̃os) creauerit: An ploenos formarũ & exẽplarioꝝ quibus cũcta creata nossere possent. Et an potuerit eos nudos creare. Hęc te inq̃rere puto. SOR. Id certo inq̃ro. Et ĩ ea re opinionẽ Henrici iã accepi Qui unico habitu ĩfuso cũcta posse creata ĩtelligi arbitratus est. Sed rõnes ipsi us neq; bene capio: neq; soluere scio. Inducit pri mo ꝓ se Tria sunt inquiens in anima & a simili in angelo potẽtia, passio & hit⁹: Sed ratio ĩtelli gẽdi angelis nõ est potẽtia neq; passio. Igĩt hit⁹

BENIGNVS.

Pinio ista quaz Georgeus ultimo at
tulit supra cunctas & subtilis: & un
diqz exacta uidetur. Neqz ulla in ea
difficultas nisi quia ponit pro se ꝑ
duci effectum in passo distante nil agendo i me
dium / Et ut eiusmodi difficultas penitus exclu
datur accipite in simili. Exploratum certo do
ctis uiris est / ut omne cognitum ab angelo in
feriori sit uel possit ęque perfecte aut etiam exa
ctius cognosci a superiori: Sed angelus inferior
potest seipsuz notitia intuitiua cognoscere / igi
tur & superior illum cognoscet intuitiue / Sem
per enim intuitiua perfectior est q̃ abstractiua
Hęc autem cognitio non fit per ullam speciem
aut habitum qui rem presentet etiam ipsa non
existente / Sed gignitur a re existente in intelle
ctu creato / & sibi moderate presente. Neqz tam̃
talis notitia transit ꝑ medium. Secunda opinio
etiam non displicet presertim si teneatur cogni
tionem unius non posse uideri sine nutu uolũ
tatis alterius / Secus eniz frustra manifestare uel
lent quę manifesta iam eis essent. Nec non & ad
miratio insurgit: quo pacto quis suas cogitatio
nes ab altero uideri permittere possit / si ille nõ
sit natus eas uidere secundum eos. PVTEVS
Contra conclusionem istam in se non ut firmis
simę tuę contradicaz sententię: sed ut ueritas ip
sa lucidior cunctis reddatur / arguitur multifa
riam / & primo sic / Frustra & inaniter uidētur
angeli loqui / quom omnia sint audientibus an
te q̃ loquantur nota: Sed opinione illa unusqs
qz potest in alterius mentem prospicere & uni
uersa ibi latentia cernere: Neqz eni cognitio ma
gis latet (sicut neqz intimior est) q̃ potentia uł
essentia / Neqz suo uelle angelus potest / suã co
gnitionem / suumqz amorem celare Nam ipsuz
uelle quo alia operit & occultat alio quodã uel
le occultabit. Et procedetur per in uia & imea
bilia. Deinde: Quemadmodũ sese habent prima
corpora ad alia: ita & angeli tanq̃ primi intelle
ctus creati ad reliquos ut puta ad humanũ: Sed
illa corpora prima / habent cognitionez sibi cõ
creatam / neqz illã per motum acquirunt: Qua
re conformiter arguendo / angeli etiaz habebũt
suas perfectiones sibi inatas GRADIVS. Ad
istud posterius satis patuit in secundo cõgressu
Memini namqz illam rationez ibi fuisse solutã
Ad priorem illam dico / ꝙ sicut secundam opi
nionẽ tenẽdo angeli boni cognoscunt sese mu
tuo / locutioqz nõ sit omnino necessaria / Sed ꝑ
statu quo fuissent in uia / aut non beati / sic pos
sent loqui: Ita & secundũ tertiam opinionez lo
quuntur quidez q̃uis etiaz sine tali locutione il
le qui audit illa intelligere possit / potest & eniz
is prius illi cognitionem ĩprimere q̃ ille qui au
dit perspiciat: Aut forsã lege diuine / ita decre
tũ est ut mutuas operatiões mẽtis uider̃ nequeãt
Loqui ẽt possunt de notis / ueluti & nos facim⁹
Confabulam⁹ namqz sępius & conferim⁹ nota
Incitam⁹ ꝑterea ut socii a nobis placent contẽ
plent̃ / Quia ergo ẽt angelus q̃uis possit contẽ
plari quę sunt in mente alterius: tam̃ ẽt potest ĩ
aliarꝝ rerum cõsideratione occupari: Iccirco ille
potest ĩ illo causare spẽm uel cognitionẽ ut ip
suz aduertat ab aliis & ad se conuertat: Nõ itaqz
frustra ponitur locutio angelorꝝ: Minus q̃ꝫ ne
cessariũ est angelus cũ Deo loq / loquunt̃ tñ / nz
sua locutione qc q̃ illi imanifestũ aperiunt. Sed
solum q̃a aperire cupiunt / Cordis desideria cla
mãt coram Deo / iuxta illud Desideriũ cordis e
orꝝ audiuit auris tua.

¶ Obiectionũ Gregorii dẽ Arimino cõtra dcã3
opinionem solutio: Et suę opinionis positio
Caput. .ix. CERVIVS.

Vnt & alię rationes: quas Gregori⁹
Ariminensis contra Tertiam opini
onem inducit: Arguit autem sic. Si
Angelus potest causare notitiam in
alio / quę dicatur auditio / poterit eam causare e
tiam in seipso / Est enim intellectus ipsius eius
dem rationis cum intellectu alterius / Ergo ha
bebit simul duas notitias de obiecto eodem / u
nam quę erit prior qua intelligit solum / alterã
que effectus est posterior q̃ audire dicetur / Ex
quo sequentur duo contra opinantem: Erunt
namqꝫ duo actus perfecti simul uidelicet cogni
tio quę non est auditio: & quę auditio dicitur.

Quom certum ſit angelos ſecundum Theologos non ītelligere res alias a ſe per eſſentiam propriā. ❡ Et omni intelligenti ſit opus aſſignare rationem qua intelligit. ❡ Angelos quoqꝫ ſuis rationibus res intelligere & abſentes & quę non ſint, oportebit. Agnoſcebant enim res antequam fierent, & agnoſcunt multa quę ab eis diſtant, & quorum non habent notitiam intuitiuam in genere proprio. ❡ Et hoc fieri nequit ſine aliqua talium rerum ſimilitudine impreſſa ſiue infuſa. ❡ Neqꝫ illa ſimilitudo eſt habitus qui naſcit̄ ex ſępius elicitis actionibus (pręcedit enim omnem actionem) & mentis operationem. Quę tñ ſimilitudo habitus dici poteſt, gratia ſuę indelebilitatis & ſtabilis permanentię: Erit ergo ſpecies ītellectualis repreſentans obiectum diſtincte ut imago ipſius & quo ad fieri poteſt perfecta ſimilitudo. ❡ Quo fit ut diuerſarum & contrariarum rerum non poſſit eſſe eadem ſimilitudo: ſicut nec ē una res a qua ſummat̄ talis ratio, quę inq̄ res contineat talia plura. ❡ Tot ergo ſint eiuſcemodi ſimilitudines tam inſuperioribus q̄ inferioribus quot & res diuerſe aut oppoſitę & quę nequeant eadem ſimilitudine oſtendi oportebit. ❡ Rationes illas res cognoſcendi quę natura ſint precedētes rerum eſſentias & quę ſint uniuerſales & plurimarum rerum non compellor ulla ratione ponere q̄uis neqꝫ ponentem (ſi eo modo quo diximus intelligat) euidenter improbare ualeam. BONVS. Si angeli Deum diſtincte agnoſcerēt nōne unica ſimilitudine uniuerſa intelligerent? BENI. Conceſſa ſpecie, diſtincte diuinam naturam oſtendente: cōcedere poterimus omnes angelos unica ſpecie uniuerſas rerum naturas intelligere. Ducit enim illa ī cognitionem omnium, quando ducit īcognitionem Dei diſtinctam, in ipſo enim uniuerſa eminentius & limpidius q̄ in ſeipſis continentur. Concludamus ergo angelos omnis pluribus rationibus plura intelligere: uel unica omnis cognoſcere omnia. Et creata, & increata. Hęc ſunt quę in hac re nos ſentimus. BONVS. Pulchre admodum concluſiſti. Veruꝫ uidentur quoque angelis una ſpecie obiecti creati cuncta proſpicere poſſe. Si enim ſpecies ſint ſicut numeri ut dicitur octauo diuiſ[illegible] ſuprema ſpecies continebit cunctas qui ergo [illegible] per fecta illam agnoſceret & omnia [illegible] ſimiliter intelligeret: Veluti perfecte agnoſcens numeruꝫ maiorem agnoſcet & minorem. Confirmatur q͞a res ſeſe continent ueluti figurę quędam, ut habetur ſecundo de anima de ītellectiua anima: ſenſitiua atqꝫ uegetatiua noſtra enim alias duas, ſicut quadrangulus Triangulū, & biangulum (q͞ian ſit rogato) cōtinet. ❡ Preterea nihil re materiali īperfectius poteſt eſſe perfectio angeli qui omnino caret materia. Sed ſimilitudo rei materialis eſt imperfectior ea quia eſt uel poteſt eſſe effectus ipſius. Igitur non poteſt eſſe perfectio angeli qui omnino īmaterialis. Quod eniꝫ īperfectio re imperfectius, nequit eſſe perfectioris p̄fectio. Omnis autem ſpecies & ratio rem cognoſcendi ē ipſius ītellectus q̄daꝫ p̄fectio naturalis. ❡ Deinde ſicut cognoſcunt ſeipſos propria eſſentia: ita unamquāqꝫ eſſentiam ſicut & propriam ſe ipſa mouente agnoſcent & unaqueqꝫ res erit ſibi ratio cognoſcendi. Et exactiori modo q̄ per ſpeciem. Cauſa enim prima plus influit q̄ ſecunda: plus ergo influet eſſentia lapidis q̄ ſpecies ad ſuaꝫ cognitionem. Confirmat̄ propoſitionum principale p̄ exemplum Thomę: Nam ſicut ītellectus noſter perſpicatior plura deprehēdit ex una ratione. Sic & angelicus. CHROSIVS. Ad hęc breuibus illud quo ſpecies aſſimilantur numeris dico philoſophum ibi ut nōnulli aiūt loqui de ſpeciebus ſub alternis quod ex eo conſtare ualebit quia in prima proprietate numeri dicit numeruꝫ reſolui tandem ad indiuiſibilia. ſ. ad unitates ſimiliter & ſpecierum diffinitiōes. Quod ueꝛū eſt de ſpeciebus ſubalternis. In q̄bus opꝫ deuenire ad ultimū quid & ultimum quale. Sunt quoqꝫ re ipſa ſpecies uniuerſi ſimiles numeris quia nunq̄ duę reperiuntur ęque perfecte. Neque tamen ſuperior continet omnem perfectionem inferioris. Non enim omnem entitatem leonis includit homo aut uaccinii Roſa. Neqꝫ ſpecies uniuerſi ſolis negationibus differunt aut entitatum additionibus: ſꝫ etiam ſuis propriis differentiis. Et concedimus animas ſeſe habere ut figuras quaſdam, nō tamē

fantasmata conuerti: & cognitionē itellectiuā or
tum habere a sensitiua & quo ad hoc bene cōcedi
tur modum itelligendi correspondere modo essen
di. Quia. n. aīa est forma & actus corporis iccir
co itelligit deseruiente sibi corpore. Angelus mi
nime. Sed nō sequit̄. Igitur itellect⁹ q̄ nō est for
ma corporis nō dependet a corpore ut obiecto in
telligibili. Sed bene ut organo uel istrumento co
gnoscendi. Neque tamen anima frustra unit̄ cor
pori ēt si absq3 illo itelligeret. Sicut erit i beatitu
dine ubi aīa absq3 medio fantasmatū attinget di/
uinam essentiā in se & omnia q̄ itelliget uel attin
get absque medio uel saltē attingere poterit. Vni
tur. n. corpori ut illud ꝑficiat: ut illi uitā tribuat
ut resultet hō totus ex ꝑtium unione. Anīa nam
que sine corpore uiuere & operari pōt. Corpus si
ne anima nō pōt anima sine humanitate nō solū
uiuere sed ēt beate uiuere potest, hō absque anīa
neque beate neque omnino uiuere aut eē pōt. Vi
de ꝙ quātaque bona corpori hūano hominique
ipsi ꝑꝑ animę corpori unionē obueniunt. Anīa
igitur & sine corpore organico existens a corpo/
re ut obiecto dependet, & in corpore manens nō
per corpus intelligere ualet. Nō i cōuenit itaque
angelos a rebus notitiam accipere posse.

¶ Angelos a reb⁹ notitiam accipere posse & sin
gularia percipere. Ca. xvi. PVTEVS.

Vid ex his concludēdum & quę opinio
potius sequēda, an quoque angelis spe
cies omnium singularium sint cōcreatę
inuestigandum. BENI. Si angeli ta/
lem haberent essentiā ut ipsa mouente cuncta sal
tem iferiora cognoscere possent ut nōnulli philo
sophorū putauere tūc n̄ oporteret eos a reb⁹ noti
tiā acq̄rere: nūc āt q̄a id Theologi respuūt, opor
tet dicere alterū eduob⁹. Aut species omniū rerū
eis necessario cōcreari aut eos a rebus sciam cape/
re oportere, absurdissima quippe res mihi uidet̄
opinari, eos si sibi dimitterent̄ uiliores nobis esse
nos. n. ꝓpriis uirib⁹ scientes euadimus angeli nil
scire ualebunt nisi eis in primat̄. Hoc certo quia
opinari nō ualeo cōfiteri erubesco. Neque uideo
ullā necessitatē cōcreandarum spērum aut nāque
illę sunt ab eis re distinctę. Et tunc poterit Deus
eas nō cōcreare. Creetur igitur angelus purus &
nudus, creetur & anima i humano corpore, prę
stantior erit hō angelo. Habet. n. uirtutē acquirē
de scię angelus ꝑpetuo sine ulla cognitiōe mane
bit. Quis id cogitare quis opinari aut dicere aude
bit? aut illę spēs nō sunt ab angelo re distinctę, &
ita necessario cōcreabunt̄ & nō mēdicabit neque
rebus creatis indigebit, sed tunc sequet̄ angelos ꝑ
essentiā propriā cuncta intelligere, si species om
nium sint idē sibi realiter. Sed hoc nefas putant
Thelogi. Thomas igit̄ ita nunc se habere asserit
ut angeli a rebus notitiam nō accipiant eo ꝙ eis
rerum spēs cōcreatę existunt. Nam Augustino
teste quę ifra angelo sunt ita creant̄ ut prius fiāt
incognitione itellectualis creaturę deinde in ge/
nere proprio. Si ergo iterum eandē cognitionē a
rebus acciperent frustra id facerent loquendo de
notitia abstractiua Scotus aūt loquit̄ de possibi
li: possent. n. spēs rerum si eis de essent adipisci.
PVTEVS. Lętor nō parum de tam enucleata
cōclusione. Et addo angelos ēt re ipsa notitiam
intuitiuam a reb⁹ accipere. Nulla. n. spēs cōrcea
ta ēt si illa sit essentię diuinę ꝓbet de rebus cogni
tionē ituitiuā. Et ut id lucidius appareat quęro
iterum an singularia & contingentia agnoscant,
Angeli & quo pacto & uidebit̄ an in scia siue co
gnitione ꝑficiant, & de nouo aliquid intelligāt
BENI. Negauit Auerro. & pleriq3 ipsum secū
tur intelligentias singularia horū iferiorū agno
scere contra quos arguit Thomas primo Theo/
logice quia omnes sunt administratorii spiritus
ꝑꝑ nos missi? prouidere aūt singulis hominibus
nisi eos agnoscerent nō ualerent. Deinde philoso
phice. Nam ponunt̄ in philosophia orbium cęle
stium motores & ꝙ mouent intellectu & uolun
tate & motum illum dirigunt i bonum & salutē
horum iferiorum. Quod sine cognitione fieri ne
quid ab eis qui dirigunt & nō dirigunt̄. Deinde
quia talis est ordo rerum ut quo sunt sup̄iores eo
habeant uirtutē magis unitā & ad plura se exten
dentem sicut patet de sensu comuni respectu sen
suum exteriorum, Eodēmō quia angelicus intel
lectus est superior humano, agnoscet unita uir/
tute & uniuersalia & singularia q̄ homo agnoscit

ducunt i medio: Non. n. transit ille effect⁹ per medii sicut species coloris, Et q̄uis illustrēt ip sum medium hoc nil facit ad rem, nā & si nō il lustrarent mediū, adhuc tam̄ illud producerēt in uisceribus terrę, Naʒ uirtus solis ēt ubi nō il luminat agit, & ubi illuminat non agit illud: Ex quo patet illas actiones segregatas esse non sub ordinatas, Piscis quoq; quidam reddit ma/ num rethe tangentis stupidam, neq; tamen cō/ tingit manum, neq; retia obstupescunt, aut ul la nobis nota alteratione imutantur, Et si uis contendere ut etiam rethe imutetur imutatione ignota. Et ego dicam angelum etiam, medium alterare nobis incognito modo. Omne preterea corpus generans non contingit passuʒ nisi secū dum superficiem, neq; tamen in sola superficie agit. Immo intro attingit illius intima: ubi tam̄ non est p essentiam neq; p contactuʒ mathema thicū siue realem ut suo extremo tangat intima passi. Sat ergo est passum tangi tactu uirtuali: hoc est ut in se recipiat effectum uirtutis agētis Et ita uisus tangitur a colore: quia suscipit spe ciem ab illo transfusam: & si color posset produ cere uisionē in aīali absq; specie preuia, tāgeret uirtutis suę brachio ipsam potentiam: Quicūq; .n. aliquid in aliquo iducit: tangit illud. Acci/ dit ergo ut agendo in terminum, prius agam⁹ in mediū, Et quia uisibile prius producit spēʒ de hinc ipsa specie media, uisionē, Et ipsa spe cies pri⁹ nata est gigni i medio q̄ in organo: Ic circo si mediū nulluʒ esset, sed uacuū, nil uide retur. Nō. n. posset species gigni i medio: Et si non i medio, neq; i organo, Qđ si obiectū pos set uisionem causare absq; specie p̄uia, causaret utiqʒ i organo absqʒ illius causatione in medio, qa medium non est capax uisionis, & obiectuʒ haberet actū primū pfectum respectu uisionis Quia uero obiectū non est i actu primo pfecto ad uisionē producendā, Sed solum est pducti uū speciei q̄ cum potentia simul reddit actū p̄/ mum uisionis, Et ipsa potest recipi in medio, anq̄ i organo, eam ob rē nequit uisio illico pro duci i organo. Quia uero angelus habet in se ac tū primū pducendę cognitionis i apto nato: Ic circo nō est opus p̄uia specie: Si quoqʒ speciē p duceret illa nō ē susceptibilis a medio. MEN. Forsan ideo uacuo posito nihil uideretur, qa o portet agens & passum esse in loco si qdeʒ cōpo ra sint localiter, si autē spūs diffinitiue. Et si o portet ea esse sic i loco, opōtet ēt iter ea si distēt esse mediuʒ quo sic possent esse i loco, Et hoc pa cto ēt angelus nequiret i angelo distāte pduce re cognitionē p uacuum, sicut neqʒ si ipse esset i uacuo qui pducit: aut ille qui suscipit, Et sic ētitas medii iter distantes requireret non ut ali/ quid suscipiat, sʒ ut qd requisitū ad hoc ut agē tia limitata ualeāt agere, GEOR. Sic ēt posset dici Tamē si angeli añ mundū sensibileʒ creati fuissent, potuissent mutuo loqui absqʒ hoc q̄ i loco ullo fuissēt, De corporib⁹ poti⁹ illud qđ aīs cōcluderet. MEN. Sed qd ad illud. vii. phi si. diceres GEOR. Agens tāgit passuʒ, & est si mul cū passo trifariā disiunctiue, aut. n. tangit re pximū passum, qñ illud est eiusdē rōnis cuʒ termino: Aut alteri⁹ & tūc recipit formā alteri⁹ rōnis: aut tāgit uirtute: & hoc pacto oē agēs tan git passuʒ: nō qa sit ibi essentiā ubi passū, neqʒ ut potētia sua ppria forma sit ibi, sed qa uirt⁹ sua hoc est effectus uirtutis suę ē ibi. Ad scđʒ q̄ distātia qa forsan imoderata est ipedimēto alias dcm̄ ē. Ad tertiū posset ita r̄nderi ut queādmo/ dū idē ignis mlta simul adurit atqʒ calefacit si mlta sibi applicēt. Immo quotq̄t applicari pos sunt, Simil' sol plurimos effectus simł pducit: Ita & angl's plimas spēs atqʒ cognitiōes i diuer sis susceptiuis gignet ualebit. Neqʒ uerū ē ut u/ na queque sic ipm adequet ut aliam sił gignere non ualeat, Sʒ bene posset una q̄que uirtutē su am adequare sic & uirtus sua, nullā cognitionē pfectiorem illis pducere possit, Eniʒ uero ne/ queunt infinitas simul pducere: Omnis namq; creata uirtus sicut itensiue ita & extēsiue finita est, nō quidē quin successiue possit pgredi abs/ q; termino, sed quia simul nequit pducere infi nita. Nā & si Sol successiue possit infinita nō tñ simul: Sed quid sit in re iam audiamus.

¶ Corroboratio Tertię opinionis & quarum/ dam rationum contra eam exclusio. Ca. viii.

Discursus autem eius non est in cognoscendo unum per aliud: sed potius unum post aliud, cuius rationes hic non affero: alias Deo duce allaturus. GEORGEVS. Solemnis doctor ille appellatus extitit. Habuitq; ingenii acumina non parua: Neque tamen (ut homo) potuit semper ad rem prout decebat accedere. Ipse de illis est qui nostro intellectui subripuit species rerum intelligibilium quas in angelis coactus rei ueritate concessit. Non enim habitus illi angelici sunt pares aut similes habitibus humanis. Nempe hi nostri promptum & facilem duntaxat reddunt intellectu3, ut agnoscat & contempletur: neque in ipsis relucent obiecta: In illis autem angelicis resplendent (ut aiunt) quęcumque ab eis suapte natura cognosci possunt: Nomine itaq; cum nostris conueniunt habitibus: re certo speciebus & similitudinibus in anima existentibus extāt similiores. MENTIVS. Poneret forsan Henricus illum habitum, qualitatem talem: quę & habitui nostro & speciei equiualeret. GEORGEVS. Nouam eo modo construeret philosophia3: Neq; pro se philosophū recte induxisset dicentem Tria esse in anima, potentias, habitus & passiones, Nam habitus philosophi non equiualet speciei, iste aute3 Hērici (ut ais) ęquiualet, non ergo eodem de habitu uterq; loquitur. Taceo errorem illum quo relationem de essentia absoluti abstruere uidet̄, Contra certo Augustini cęlebratam sententiam qua dicitur Omne quod relatiue dicitur, est aliquid preter illam relationem: Quo pacto etiam habitus qui est qualitas includeret essentialiter relationem? Idem enim esset in diuersis generibus: Quo etiam modo defensabit lapidem esse ipso habitu priore3 essentialiter: qui in nullo genere causę illum respicit? Et tamen oportet lapidem priorem essentialiter ipso habitu ponē. Si enim relatio sit de essentia habitus, erit prior illo: Quo uero prior est relatio, eo & terminus relationis. Et ita lapis erit essentialiter illo habitu prior: Immo & omne quod ipso intelligit angelus: Pręterea qua ratione negauit species a nobis eadem ego negabo habitus ab angelis. Dicit enī ipse Iccirco species non posse obiectorum esse similitudines eo q̄ sunt formę quędam intellectum p̄ficientes: Ac si apertius diceret: Nulla forma intellectū perficiens potest esse imago rei scibilis. Et tu sub assumme: Sed habitus quos tu ī angelis ponis sunt eiusmodi: Et conclude contra eum: Quare non erunt (ut opinaris) rerum scibilium imagines: Et ita non resplendebunt ī ipsis cuncta (immo ne ulla quide3) scibilia. Deinde Si habitum illum eiusdem rationis cum nostro posuisset quod uidetur innuere, Tunc etiam in nostro habitu scibilia relucerent, Et ita non oporteret eum ad phantasmata conuerti: quom in talibus habitibus essent sibi res sufficienter presentes. MENTIVS. Diceret Iccirco nostrum ad phantasmata conuerti intellectum quia a sensibus dependet: non autem angelicum quia sensu caret. Aut quia nostri habitus min⁹ sunt rebus connexi: quia non respiciunt eas secū dum essentiam: illi aute3 essentialiter ad ipsas referuntur. GEORGEVS. Contra Frustra conuerteretur ad phantasmata ut obiectum ibi relucens inspiciat: si illud in habitu sibi sufficienter presens intueretur. ¶ Neq; possunt habitus nostri minus a rebus dependere quom ab ipsis sint rebus causati & mente impressi. Si quoq; nostri & illi sunt dissimiles Igitur inducit philosophū ab re d̄ habitu loquentem: De alio enim habitu philosophus, de alio uero loquitur ipse. ¶ Prętera contra illa3 particulam qua dicit omne intelligibile creatum esse angelo presens per eiusmodi habitum creatum & nullo alio modo sibi posse fieri presens arguo ducendo ad apertum inconueniens: Sequeretur certo illam intellectualitatem longe uiliorem atque inferiorem esse hac nostra: Si namque supernus artifex nudos eorum intellectus condidisset (Hoc autem fieri potuisset) (Accidunt enim eis tales ha-

git: nisi limpidius & exactius agnoscat. Tanti nāque est Nobile siue regale Britannicum quāti plures aurei Italici. Et tantūdem (Pauli secundi pontificis maximi (in cuius creationis initio ītra ui dulcem & magnam Italiam adolescentulus ingenio non paruo & aspectu (potius uenusto q̄ graui) ingens aureus, quanti triginta comunes. Neque ditior est hic uno q̄ ille multis. ¶ Quod etiā dicunt Deum essentia sua unica cuncta ꝓspicere, passim non solet concedi. Alia enim ratione inquit Augustinus doctor egregius (cuius hoc anno festa hymbrium & fulminum plena celebrauimus post lungam nāque siccitateꝫ adduxit pluuias quę tamen salubres ipso peccatore accedente) conditus est homo alia hos alia equus. Et plerique ideas ex natura rei indiuina essentia distingui putant. Esto tamen quo diuina natura unica sit ratio cognoscendi infinita: non sequit̄ ut angeli ei propinquiores paucioribus speciebus agnoscant, si una species pluriū esse nō possit Immo potius sequeretur angelos sua essentia plura & pauciora cognoscere. Sicut enim Deus infinita, Ita superiores plura sua essentia & inferiores pauciora intelligere concluderentur. Soluta prima ratione Scotus respondet obscure ad exemplum Thomę quod nos quidem induximus ipse uero non induxit, dicens. Si uelotior intellectus hūanus & tardior, totidem speciebus intelligat, quo pacto unus ex paucis multa capiet nisi quia eisdem unus acutius & limpidius inspicit, citius componit & facilius discurrit: Hoc igitur nō prouenit ex paucitate aut pluritate specierum: sed ex maiori limpiditate & uelocitate. Quare exemplū illud potius est contra opinantem q̄ pro opinione. Respōdet quoque ad auctoritatē libri de causis quam Thomas ponit ipse pretermisit. Et uidetur eam contemnere, Quę tamen simul cū illa Dionysii ē soluta. CHRO. Gratissima ista erūt doctrinę Scoti insudantibus obscurior nāque in arduis est: & codices incorrecti. MENTIVS. Neque Thomę sectatores ab orrebunt. BENI. Ad rationem alibi additam. Concedimus speciē susceptam proportionem habere ad subiectum suscipiens & ea de re aliā speciem ponimus ī sensu. Aliam forsan īfantasia: Aliam omnino ī ipo ītellectu. Hęc enim abstrahit omnimode ab uniuersis conditionibus materialibus (ut aiunt philosophi) Sed negamus ipsam speciem uniuersalius aut particularius representare gratia subiecti in quo est, Nam si species intellectualis esset in sensu uel quouis alio subiecto semper ex sui natura: esset eiusdem representatiua: Sicut species nostri intellectus si reponantur ī angelico & species angeli inferioris si ponantur in superiori ex eo solum non euadunt pluriū representatiue sed eorum dicitur neque igitur intensius eiusdem, neque extensius plurium erunt representatiuę si sint eiusdem rōnis. Quamuis ergo fantasma ubicūque poneretur eodēmodo representaret quia natura sua non mutatur exmutatione subiecti ut supponimus, tamen secundum conditiones specierum receptarum dantur eis subiecta, materialia quidem materialibus, In materialia īmaterialibus. Et quēadmodum nulla essentia species recipiens, est perfecte continens omnem aliā essentiam aut plurimas, ita neque species suscepta potest esse ratio ꝑfecte representandi omnia aut plurima. CHRO. Videtur falsum ut species aut essentię angelorum superiorum sint magis a materia separatę, Nam ex eo uideretur angelos īferiores imo & superiores (q̄uis minus) materiales esse. BENI. Omnes materię expertes ponimus, non tamen potentię: Ex actu nāque & potentia omnis creatura cōstat. Quo tamē superiores sūt eo actui primo propinquiores & a potētia remotiores. Vnde primus angelus nil potentię secundum rationem entis finiti includit: sed est purus actus creatus ita ut nil eo ꝑfectionis createę desit secundum naturā. Solū ratione qua ens est caret infinita perfectione. Magis ergo superiores dicūtur a materia separati: quia magis a potētia remoti. GEORGEVS. Species quoque superiorum actualiores uidentur speciebus īferiorum & ita non eiusdem sed alterius rationis. Concedā ergo & ipse ꝙ si species angeli īferioris ponatur in superiori idem eodēque modo representabit. Ratio autem illa īsuperioribus alterius rationis spēs collocat quę sint plurium representatiuę. Non duꝫ

etiã teneatur alia uia ut ex cognoscente & cognito gignatur notitia ueluti / Scotus tenet / adhuc erit res difficiles cognitu / Nam res non per se / sed per speciem & similitudinem cognitionem comproducit: Non ergo angelus poterit se cognoscere / propria essentiam talem operationem neque causante / neque concausante / Sed audiamus. BENIGNVS. Thomas certo ita rem hãc nobis declarat. Differt uel in eo actio transiens ab actione immanente / prior namq3 transit in obiectum ab agente ipso diuisum & separatum / ut calefactio in lignum & ratio in terram. Posterior autem actio, nequit procedere neque produci nisi obiectum sit iam unitum agenti. Sicut ad hoc ut sensus actu sentiat necesse est ipsum sensibile uniri sensui per speciem sensibile3 Quemadmodum enim calor est principium formale calefactionis in ipso igne ita similitudo rei quę uidetur est principiũ formale uisionis / hoc est informans uisum uel oculum aut instrumentum tale, est principium uisionis illa similitudo coloris uel lucis. Neq3 hic quando. S. angelus se ipsum intelligit / est opus intellectum aliud prius recipere ab obiectio scilicet ab essẽtia sicut uisus recipit similitudinem coloris antequam uideat colorem / Talis namq3 susceptio prior / solu3 in uirtute cognitiua quę est in potẽtia ad cognoscendum requiritur qualis est in homine non autem in ea quę semper est in actu cognoscendi / qualis uirtus est in angelo / homo enim nequit cognoscere / nisi de potentia reducatur per impressionem speciei ad actum: Angelus autem q semper essentiam suam & species aliarum rerum habet actu / potest cognoscere absque ulla immutatione aut successione pręuia: Non enim est de ratione cognoscẽtis ĩ comuni immutari & suscipere: sed solum de ratione cognoscentis illius qui quandoq3 est in actu / quandoq3 in potentia. Neque cognoscentem oportet semp pformã inherentem cognoscere / non enim minus calor subsistens in se / calefaceret q̃ alteri inherens / Nil ergo obstat: quia angelus per suam essentiam subsistentem possit se intelligere / sicut si illius species sibi inhereret / sed forsan & perfectius. Est enim essentia illius / actus primo intelligibilis nullo alio adiuncto. GOTIVS. Contra opinionem arguo: Tribuit enim totam rationem operationis obiecto unito / Et intellectum ponit in potentia essentiali / hoc est nihil penitus ex se habentem actiuitatis respectu operationis immanentis: Et arguo sic Omnis causa alicuius operationis immanentis oportet ut uel ipsa ex sui natura / & propria actiuitate: uel per formam aliquam constituatur ĩ actu ut fiat prĩcipium talis actionis: Sed intellectus angeli secundum illam opinionem non est ipse ex sui natura aut propria actiuitate operationis immanẽtis principium / neque respectu illius (qua cognoscit seipsu3) constituitur in actu per aliquã formam / ut fiat talis cognitionis productiuus: Quia essentia angeli quę est forma subsistens / quom non informet ipsius intellectum / neque illi ullam formam seu speciem de se tribuit / nõ constituit eum in actu primo neq3 ullam actiuitatem prestat. Igitur intellectus non potest esse causa seu principium actionis immanentis / Maior illa declaratur: Actio immanens est in agente: Aut quia eam illa potentia ex se producit: q̃ & suscipit: Aut quia uirtus susceptiua producit illum actum non ex se sed per formam aliquam sibi inherentem qua talis uirtus redditur productiua: sicut aqua calore sibi inherente calefacit: Sensus ergo illius maioris est Omnem uirtutem productiuam operationis immanentis oportere autem ipsam ex se / aut per formam inherentem producere: Secus operatio illa non erit ĩmanens Et quia intellectus angeli quin seipsum intelligit neutro modo est principium sue cognitionis Iccirco talis cognitio non erit immanens: Non enim sufficit ad hoc ut actio sit immanens pre-